

קונטרס

הבינוני

פרשת
שלח
תשפ"א

שנה ג' חוברת ל"ו

שיעורי

הרב שמעון שפיצער שליטיא
הנלמדים בבית המדרש 'בית אהרן'
רח' פחד יצחק 5, ביתר עילית ת"ו

הבינוני

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

A PROJECT OF

שמעו ותחי נפשכם!!

האזינו למאות שיעורים השווים לכל נפש
הנאמרים מדי יום ביומו בכל מקצועות התורה
והחסידות מסודרים להפליא ומלאים כל טוב

קול הביני

בארה"ב

718-686-8300

ארץ ישראל

072-257-7726

להצטרף לקבלת השיעורים או החבורות

באימייל ולשלוח הערות:

info@lomdoschasidus.com

H0722577726@gmail.com

347.351.2400 / 053.311.0743

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

מוקדים להשיג הקונטרס 'הבינוני'.

ארצות הברית

4615 14th Ave

ביהמ"ד טאהש

בארא פארק

52 Main Street

ביהמ"ד קארלין סטאלין

מאנסי

44 Grove Spring Court

ביהמ"ד בית נפתלי בעלזא

לעיקוואוד

אויב ווילט איהר אנטייל נעמען אין דעם זיכוי הרבים, סיי פארקויפן
אין אייער שוהל / מקוה א.ד.ג. אדער נעמען א חלק אין די הוצאות,

ביטע רופט: 347-675-8147

מפתח הענינים

מדור אמונה ובטחון שיעור ק"ב

בטחון האדם שהקב"ה יעזור לו לפעול כנגד רצונו יתברך

לא איש א-ל ויכזב \ אם בחקותי תלכו \ אמונה שהקב"ה יקיים הבטחתו \ גנב אפומי דמחירתא רחמנא קריא \ מזכיר שם שמים לחפות על העבירה \ כף מכופפים את השולחן ערוך \ לא תשים דמים בביתך \ נבל ברשות התורה \ מצות מעקה מביאה לידי בטחון \ חכמתו יתברך חייבה לשעבד גוף האדם לטבע \ עולם נאה ושלם \ קיום מצות מעקה בביטול והתלהבות \ עובר על איסור תורה כדי למלא כליו בר \ הסומך על הנס אין עושין לו נס \ האדם זוכה למדרגות על ידי הביטול \ לפני ה' תטהרו \ ממפסידי הזריזות - בקשת המנחה הגופנית \ ונשמרתם מאוד לנפשותיכם \ כך נראית הוללות \ מי שאינו נזהר מתחייב בנפשו מצד העבירה \ יראה שוטה כיצד ? \ היכא דשכיח היזיקא שאני \ מה ה' שואל מעמך ? \ מה לך כי תרחיק נדוד ? \ זאת עשו להם וחיו \ בית המקדש בתפארתו \

יום שני פרשת שלח - כ' סיון ה'תשפ"א

החיוב לתקן אינו סותר את האמונה שהכל בגזירת שמים

כי יפול הנופל ממנו \ מגלגלין חובה על ידי חייב \ ראוי היה ליפול מששת ימי בראשית \ הצער והעגמת נפש פירות החטאים \ רגשות אשם תוצאות הריחוק \ ראויה היתה בת שבע לדוד \ הקרובים אל החלל \ חכמתו יתברך מול חכמת האדם \ תכלית האדם בעולמו \ היהודי אינו מחפש אשמים \ כל אחד יתקן את עצמו \ הרואה סוטה בקלקולה \

יום שלישי פרשת שלח - כ"א סיון ה'תשפ"א

תיקון עוון המרגלים על ידי הסתכלות בעין רוחנית

ויבכו העם בלילה ההוא \ סתרו מעשיו של הקב"ה \ וירגנו באהליהם לא שמעו בקול ה' \ וקווי ה' יחליפו כוח \ אין אתה בעלים להתייאש \ תכנית מלא חכמה וכליל יופי \ עלה והצלח \ בין עין רוחנית לעין גשמית \ התחזקות הנסיון קודם כניסתם לארץ \ טובה הארץ מאוד מאוד \ סיכוי מול סיכון \ וינהגו בכבודות \ יגעת ומצאת תאמין \ כל המלמד בן עם הארץ תורה \ אין אדם שומע לי ומפסיד \ אנו בדידן והוא בדידיה \

מדור עיון תפילה

בקשה מיוחדת להרגיש את מתיקות התורה

הערב נא ה' אלוקינו את דברי תורתך בפינו \ הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע \ מתוקה מדבש ומנופת צופים \ צדיקים מתרפאין בה ורשעים נידונין בה \ לימוד השפה שבעולם הבא \ הדיבור האהוב לפני המקום \ הנזק של הדיבור סביב האוכל \ על שלא ברכו בתורה תחילה \ כי מוצאי מצא חיים – מעשה ברכבת המות \ השקפת התורה על הכרת הטוב \ השוחד יעזור עיני חכמים \ חיים שיש בהם אהבת תורה \ התורה מתשת כחו של אדם \ ונתתי גשמיכם בעתם – מדה כנגד מדה \

יום המישי פרשת בהעלותך – ט"ו סיון ה'תשפ"א

עבודת השמחה וגילוי הנשמה – במשנת ה'בית אהרן' הרה"ק רבי אהרן מקארלין בהרה"ק רבי אשר מסטאלין זיע"א

דער פריילאכער צדיק \ מי יכול לעלות על העגלה ? \ כי בשמחה תצאו \ עדיפה שמחתו של פראסטאק \ השמחה היא התפשטות הקדושה \ עוז וחדוה במקומו \ צריך ללמוד מהתינוק שתמיד בשמחה \ טבעו של אדם להיות שמח \ הוד והדר לפניו \ השמירה על המחשבה הדיבור והמעשה \ מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד \ בר דעת אינו מוצא מקום להתעצב \ עצה טובה ליתן מזון לנשמה \ אמונה בלב מתוך שמחת הנפש \

מדור הילולא דצדיקיא

הגאון רבי שמעון סופר בן הגאון רבי אברהם שמואל בנימין בעל התעוררות תשובה זיע"א הי"ד

והיו עיניך רואות את מוריך \ הוי רץ לדבר מצוה \ אין אוכלין אחר הפסח אפיקומן \ חביבות מצות תפילין \ עצה לחפץ במצוות ה' \ תפוחי זהב במשכיות כסף \ ישוב ארץ ישראל \

לזכות אליעזר בן פיגא ומשפחתו, פטרוך מדור אמונה ובטחון
 לרפואת הילד דוב יהודה בן הינדל
 לזכות החתן ירחמיאל יצחק בן פיגא, והכלה קילא רבקה בת אלטא חיה

מדור אמונה ובטחון שיעור ק"ב בטחון האדם שהקב"ה יעזור לו לפעול כנגד רצונו יתברך

לא איש א-ל ויכזב

יום שיכוא. אמנם אינני רואה שהוא בא, וכבר חיכיתי לו זמן רב כל-כך והוא עדיין מתמהמה, עם כל זה אני מאמין באמונה שלמה שכיון שאמר שישלח את משיחו לגאלנו, בוודאי יקיים את הבטחתו, וכיון שכן אני יכול בכל עת לצפות לביאתו ולהאמין בה. וכל כך האדם משוכנע בזה, עד שזה משפיע על ההרגש שלו, לא רק על מוחו. מסיבה זו הוא יכול לקום מעפר בתשעה באב אחר חצות ולהניח תפילין. ואפילו בליל תשעה באב אין הוא עצב כל-כך, כי ביודעו שיבוא יום והקב"ה יוציא את עמו מן הגלות, הוא כבר מרגיש את הישועה עכשיו. וגם כשאינני רואה זאת, בסדר! יש לי סבלנות... זוהי מצות הבטחון לבטוח מתוך אמונה במה שהבטיח הקב"ה.

אם בחקותי תלכו

ובכן, מה הבטיח הקב"ה? הוא הבטיח שאם האדם יתנהג כראוי וקיים את מצוותיו, יהיה לו כל טוב סלה, לא רק בעולם

נעסוק בע"ה בענין אחד בסוגיית הבטחון שרבים טועים בו. בדרך כלל, כשהאדם שרוי במצוקה, דרכו להביע את בטחונו על ידי שהוא ממשיך להתהלך בשמחה ומאמין שהקב"ה יעזור לו ויהיה לו רק טוב. הוא נזהר שלא להתעצב על לבו ולא לפחד מהעתיד. הוא חי כמו יהודי, שהקב"ה יעזור ויעשה לו טוב נגלה. זוהי דרך הבעת הבטחון של המון העם.

אולם כבר למדנו כמה פעמים, וכן כתב רבינו בפרק הראשון, שמצות הבטחון מיוסדת על הבטחת הקב"ה שייטיב לאדם¹, ולכן אף שרואה האדם שחשוך לו, אין לו להרהר ח"ו בהבטחתו יתברך, אלא יישאר בשלוותו מתוך אמונה בהירה שהקב"ה יקיים לו את הבטחתו, כי לא איש א-ל ויכזב ובן אדם ויתנחם.

הרי זה דומה למה שאומרים בכל יום אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח ואע"פ שיתמהמה אפילו הכי אחכה לו בכל

¹ ז"ל רבינו שם: אָבֵל הַעֵיָקָר אֲשֶׁר בְּעִבְרוֹ יִהְיֶה הַבִּיטָחוֹן מִן הַבּוֹטָה, נֶאֱמַר וְלֹא יִמָּצֵא הַבִּיטָחוֹן, הוּא שְׂיִהְיֶה לְבוֹ בְּטוּחַ בְּמִי שְׂיִבְטַח בּוֹ שְׂיִקְיִים מֵה שְׂאֵמֵר, וְיַעֲשֶׂה מֵה שְׂעָרָב, וְיִחְשׁוֹב עָלָיו הַטּוֹב בְּמֵה שְׂלֵא הַתְנָה לוֹ וְלֹא עָרָב עֲשׂוֹהוּ - שְׂעִישׂוּהוּ נְדָבָה וְחֶסֶד. ראה הערה הבאה.

איך יעשה זאת? לא משנה לי הרבה, ודי לי **במה שאני יודע שלא יעזבני**. איני יודע אם הבטחה היא להעשירני, אבל אני יודע שיתן לי את כל מה שאני צריך.

וכאן יש להעיר שאין פירושה של הבטחה זו שאם יעשה האדם כך וכך, יקבל בתמורה כך וכך. ואם אמנם כך מבינים בני אדם בדרך כלל, היינו משום שיש להם הסתכלות ילדותית, וזה מה שגורם להם לקבל על עצמם כל מיני קבלות כדי להיוושע במה שצריכים להיוושע. ואכן הקבלות האלה באמת מועילות, אך הסיבה האמיתית שהן מועילות אינה מפני שטוב ה' בא בתמורה לאותן קבלות, אלא **משום שהקב"ה הבטיח שכיון שילך האדם בדרך הסלולה, הוא יהיה קרוב אליו וממילא יזכה לכל הברכות**.

לפני כמה ימים סיפר לי אחד שהמתין תשע שנים לפני בטן. בתחילה הוא החזיק ברשותו כלים טכנולוגיים בלי סינון ראוי ר"ל. יום אחד החליט לשים עליהם סינון קפדני ולהתחיל להתנהג כיהודי כשר, ומה גדול היה הפלא, כאשר לתשעה ירחים נולד לו בן בדרך כל הארץ בלי שום התערבות רפואית.

אין זה תמורה, אלא הפירוש הוא, **שכל אחד מהמקום שהוא עומד, כשהוא מתקרב אל הקב"ה ומבטל עצמו אליו, ממילא מתקיימת בו הבטחתו יתברך וזוכה לכל הישועות והרפואות**. כך הוא סדר הדברים.

גנב אפומי דמתתרתא רחמנא קריא

והנה יש מי שרוצה לעשות עבירה ומבקש מהקב"ה שיעזור לו בזה, וכן איתא

הבא, אלא גם בעולם הזה, וכפי שנאמר בפרשת והיה אם שמוע, ובפרשת בחקותי: אם בחקותי תלכו ואת מצוותי תשמורו, ונתתי גשמיכם בעתם. הבטחה היא מהקב"ה: אהיה אתך, אף פעם לא אעזבך, אטיב לך, ואותו טוב יהיה טוב נגלה, כמו שמפורט שם בפסוקים שיהיה לו חיים נעימים ומתוקים.

וכבר הערנו כמה פעמים שאין האדם יכול לדעת בדיוק איך הדברים יקרו, שהרי אין כל הפרטים נקובים בתורה, וכן אין מבואר בתורה אם אותו טוב יבוא כפי שהאדם מתאר בנפשו או לא. אבל זה כתוב **מפורש בתורה, שהקב"ה יטיב לו ושיגיש את הטוב, ולא רק העולם הבא שלו יזהיר, אלא אפילו העולם הזה שהוא רק פרוזדור לטרקלין, יזהיר לו**. וכבר כתב הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ט) שהסיבה שהקב"ה מטיב לעושי רצונו בזה העולם הגם שזה העולם אינו העיקר, כדי שתהיה דעתם מיושבת ויוכל ללמוד ולהתפלל ולקיים מצוותיו כראוי. זוהי הבטחה, ואתה האדם הולך בכל דרכי חיי.

אמונה שהקב"ה יקיים הבטחתו

ובכן מה יעשה האדם שביום בהיר אחד מצא את עצמו מפוטר מעבודתו ואינו רואה עכשיו איך יכסה את הוצאות החודש. זה המקום לבטחון, והיינו שיאמר: **אינני יודע חשבונות, אני יודע דבר אחד בלבד, עלי ללכת בדרך שהכין לי הקב"ה, עשה רצונך כרצונו, והוא בוודאי יושעני**. מה מוטל עלי לעשות? דבר אחד בלבד, **לבטל רצוני מפני רצונו, וכשאעשה זאת, בוודאי יקיים הוא את הבטחתו להראות לי טוב גלוי**.

לך? שם אפשר לראות האם האדם בוטח או לא. בטחון פירושו שהאדם אומר: אני יודע דבר אחד, אבטל את רצוני לרצון ה' והוא לא יזניחני, שהרי כך הוא הבטיח. גם כשאני רואה איך, וגם כשאני רוצה מאוד ללכת בדרך מסוימת, אבל אני יודע שאם אלך לבדי, אברח מהקב"ה, וכשארץ לזרועותיו של הקב"ה, הוא ינהל אותי כפי שהוא יודע ויכול. זהו בטחון.

אבל אם יש לאדם נסיון לגנוב והוא רצון חזק אצלו אך אינו יודע אם יצליח בידו אם לאו, אילו היה חושב כראוי, היה בוודאי מוותר על הגניבה, והיה אומר: אני יודע מאין יבוא עזרי, אני יודע איך אכסה את החודש, אבל דבר אחד אני יודע – שהקב"ה לא יזניחני, אם אלך לבדי – אפסיד, ואם אלך עם הקב"ה – ארוויח. מה שאין כן אם אינו עומד בנסיונו ואומר: הקב"ה יעזור, אע"פ שיש לו איזה היתר כגון שמסתמך והולך על איזה ביטוי שיצא מפי גדול בישראל ומדמה מילתא למילתא על דעת עצמו, סוף כל סוף אין זה האמת, אין זה הקב"ה ואין זה התורה. הבה נהיה אמיתיים! לא, התנהגות זו נובעת מזה שאני בלחץ ואני מרגיש מוכרח לכסות את ההוצאות ולדאוג שהמוסדות ימשיכו להתקיים, וכיון שאני רואה שאין הקב"ה מסייע לי בדרכי, אני משוכנע שעלי לעשות מעשים מקולקלים. ואמנם הוא אומר הקב"ה יעזור כדי להרגיע את מצפוננו, כי

בגמרא לפי גירסת 'עין יעקב' (ברכות סג, א): אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי גנב אפומי דמתחרתא רחמנא קריא. גם כשהגנב נמצא במחתרת, הוא מתפלל להקב"ה ומבקש ממנו שיעזור לו שלא יתפסוהו. ואכן אף בימינו רואים הנהגה כזו כאשר בני אדם חותמים בשקר על מסמכים כדי להוציא כסף שאינו כשר, תוך כדי שמסתמכים על היתרים רעועים או על המחשבה שיקיימו עם הכסף מצות צדקה וכדו', ובאמת הוא ההיפך הגמור ממצות הבטחון².

מוזכיר שם שמים לחפות על העבירה

ונבאר בדרך דוגמא ומשל: כמה אנשים יושבים במשרדי מוסדות כשעליהם מוטל לדאוג לכיסוי ההוצאות המרובות, לשלם למגידי השיעורים, לשלם למלמדים, לשלם את המשכנתאות של כל בנייני המוסדות. והנה אחד מהם מחליט להצהיר איזה שקר כדי לקבל כסף שלא כדין. חבירו שואלו: איך את מעזי לעשות כן, אינך ירא שתשב על כך כמה שנים בכלא?! והוא עונה: מה יש לדאוג? הקב"ה יעזור! אל תהיה פחדן כל-כך! הקב"ה עזר לי עד עכשיו ויעזור לי מעתה ואילך גם כן.

הנה תשובתו של אדם זה מעידה על ההיפך הגמור מבטחון, כי בטחון אינו תלוי במה שהאדם מוציא מפיו, אלא בסיבה למה אומר כן. מדוע אתה סבור שהקב"ה יעזור

² אכן רבינו עצמו ממשיך בפרק א וְיִחָשׁוּב עֲלָיו הַטּוֹב כִּמְה שְׁלֵא הַתְּנָה לוֹ וְלֹא עָרַב עֲשׂוּהוּ - שִׁיעֲשׂוּהוּ נִדְבָה וְחֶסֶד. אמנם לא הזכיר שיבטח אדם על ה' שיעזרהו לעשות עבירות. ופשוט הוא שאין בטחון בה' במקום עבירות ועוולות כמ"ש באוה"ח הק' תחילת פרשת פקודי וז"ל: שאין הקב"ה עושה נס לעושה עול, ובפרט במקום עצמו שנעשה בו הַעֲוֹל ח"ו. אכן בעניין אם רשעים יכולים לבטוח בה' נאריך בעושה"ת בשיעורים הבאים בשער הבטחון פ"ג.

לא תשים דמים בביתך

והנה כל זה נוגע לגבי עניינים של סכנה, יש תורה, יש שולחן ערוך ואז צריך להבין איך זה פועל ביחד עם סוגיית הבטחון. הרמב"ם פוסק (הלכות רוצח ושמירת הנפש פי"א): מצות עשה לעשות אדם מעקה לגגו שנאמר (דברים כב, ח) ועשית מעקה לגגך... וכל המניח גגו בלא מעקה, ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה, שנאמר (שם) ולא תשים דמים בביתך... אחד הגג ואחד כל דבר שיש בו סכנה וראוי שייכשל בו אדם וימות, כגון שהיתה לו באר או בור בחצירו, בין שיש בהן מים בין שאין בהן מים, חייב לעשות להן חוליה גבוהה עשרה טפחים או לעשות לה כסוי כדי שלא יפול בה אדם וימות. וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות, מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה יפה, שנאמר (שם פסוק ט) השמר לך ושמור נפשך. ואם לא הסיר, והניח המכשולות המביאים לידי סכנה, ביטל מצות עשה ועבר על לא תשים דמים.

נבל ברשות התורה

עכשיו נבוא ליהודי שיש לו נסיון במצות מעקה, וכגון שיש לו חלון שהנוף הנשקף ממנו, מרהיב כל עין ומשובב כל לב, ואת כל זה יאבד אם יתקין שם סורג. הן הוא עצמו רוצה ליהנות מהנוף המרהיב, וכן הוא רוצה שכל הבאים לבקר בביתו, יראו איזה נוף יפה נראה מביתו ויבינו למה קנה דירה בקומה העליונה.

ובכן, יש לו נסיון. לא, ילדים אינם מגיעים לגובה כזה... אף אחד לא יפול מכאן... זה די גבוה מן הרצפה... ה' יעזור,

אחרת למה יחשוב שיהיה קיום לדבר כזה, למה לא יעלה על דעתו שבסוף יתפסוהו וישפטוהו ואף ייצא מזה חילול ה'. לכן הוא אומר שהקב"ה יעזור לו, אבל אין זה בטחון. השתמשנו אמנם בדוגמא של גניבה, אבל כך הוא בכל תרי"ג המצוות, בו ברגע שהוא נוקט פעולה שנוגדת את דברי השולחן ערוך, הרי הוא כאומר: מוכרח אני לכופף את ההלכה, כי במצבי כאן אינה מתאימה, ואני משוכנע שהקב"ה מרשה לי לעשות זאת, שהרי הוא טוב ומטיב וללא ספק היה מסכים כאן לשנות עבורי את ההלכה, והרי יצמח מזה טובה גם לו.

כף מכופפים את השולחן ערוך

הרבה בני אדם משתמשים בסגנון זה כל ימות חייהם. אמנם לא בדברים שהתחנכנו עליהם שהם חוק ולא יעבור, וכגון איסור עשיית מלאכה, בהם לא יימצא מי מבין היראים שישתמש בסגנון זה. אבל בדברים שחסר לנו בחינוך או בלימוד, שם נשתמש בסגנון זה. נכופף את השולחן ערוך מכאן, נכופף אותו משם, ובכל עת נצטדק לומר: הקב"ה בוודאי מסכים לכך, וכל כך למה? שהרי לי יוצא יותר טוב כך, והקב"ה הרי אוהב אותי, והתוצאה גם תהיה טובה יותר...

בירת את ההלכה? לא, אבל שמעתי מחסידות פלונית ומקהילה אלמונית, יש איזו מימרא, יש איזה דיבור קדוש... בשבילו זה מספיק, שהרי יוכל להתפלל יותר טוב. וכך מתקדמים לפי הלך רוח זה, וככל שמתקדמים, כך הולכים ומתרחקים מהקב"ה, ועל זה אין שום הבטחה מהקב"ה.

השבת ניתנה לישראל, כי על ידי שמירת השבת זוכר האדם שהקב"ה ברא את העולם ומנהלו. וכן מצות כיבוד אב ואם, כדי להתרגל להכיר טובה, וממנו יזכור להכיר טובה לאביו שבשמים המטיב לו בכל עת. **כך הוא בכל המצוות, על ידן זוכר האדם מהקב"ה וסומך רק עליו.**

וכעת נלמד יחד מצות ועשית מעשה לגגך. הקב"ה מצוה לאדם לסלק כל מכשול מביתו כגון לגדור כל דבר שאפשר ליפול ממנו ולהינזק, והכל כדי שישגיג מזה אל הבטחון. השמעתם?! אם יקיים האדם מצות ועשית מעקה לגגך, יגיע מזה אל האמונה והבטחון, ואם לא יקיים מצוה זו, תחסר לו אחת מהעצות להגיע אל האמונה והבטחון. איך אפשר להסביר איך ממצוה זו מגיעים אל הבטחון?! הלא בדרך כלל יחשוב האדם להיפך, שהבטחון פירושו לסמוך על הקב"ה שלא יינזק שום אדם בביתו, ועשיית מעקה היא רק ענין של השתדלות, ואילו כאן למדנו שעשיית המעקה היא זו שמביאה את האדם לידי אמונה ובטחון, אתמהה!

חכמתו יתברך חייבה לשעבד גוף האדם לטבע

אכן בספר ה'חינוך' (מצוה תקמ"ו) תמה כעין זה איך יתכן שיינזק האדם מחמת שלא עשה האדם מעקה לגגו, והרי הכל נעשה בגזירת שמים, ומיישב בטוב טעם ודעת, וזה לשונו: משרשי המצוה, לפי שעם היות השם ברוך הוא משגיח בפרטי בני אדם ויודע כל מעשיהם וכל אשר יקרה להם טוב או רע בגזרתו ובמצותו לפי זכותן או חובן, וכענין שאמרו זכרונם לברכה (חולין ז, ב) אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן

יהיה בסדר, לא צריך להיות כזה פחד... הנה הוא אומר ה' יעזור, אך למען האמת זה נובע ממה שאינו רוצה לסמוך על הקב"ה, אין הוא רוצה להשלים עם תוכניתו של הקב"ה. הרי הקב"ה אמר שתתקין כאן סורג. אבל הוא אינו חפץ בכך, ומדוע? מפני שהוא מרגיש שהוא הולך לאבד משהו. מה יפסיד? את הנוף הנשקף בעד החלון.

כעין זה, האדם עושה במרפסת ביתו מעקה, אך אינו מגביה אותו כפי שקבעו הרשויות המוסמכות לכך. הוא מעדיף לעשותו נמוך יותר כי לדעתו יהיה זה יפה יותר. והוא אומר: הקב"ה יעזור, אין צריך לחשוש שילדים יטפסו על המעקה ויפלו. המומחים הלא קבעו שיש בזה סכנה, אך לא, הוא אינו רוצה לבטל עצמו לתוכניתו של הקב"ה, וכדי להרגיע את עצמו ולנקות את מצפוננו, הוא אומר ה' יעזור, לא צריך לדאוג. נוות ביתו מתחננת בפניו שיעשה מעקה גבוה יותר כי אין לה כח לחיות כל הזמן בפחד, והוא מזלזל בה: טבע הנשים הוא לחשוש מכל דבר, מה יש לחשוש, ה' יעזור! הנה בכל הדומה לזה, האדם אומר ה' יעזור, ולמען האמת זה ההיפך הגמור מן הבטחון.

מצות מעקה מביאה לידי בטחון

כעת נתקדם עוד: הן ידוע שכל אחת מהמצוות מועילה לאדם להגיע אל הבטחון, וכגון מה שכתב ה'חינוך' (מצוה רמ"א) בענין מצות לא תקום, שכאשר האדם אינו נוקם בחבירו, הוא משריש בעצמו שאין זה קשור לפלוני, פלוני לא הזיק לך, רק נראה לך שהזיק לך, ובאמת היה רק המקל, ה' אמר לו קלל" (ש"ב טז, י). וכמו כן מצות

הבריאה על-פי הטבע, ואמר שיש לו סיבה בדבר. והרי הסיבה הפשוטה הניתנת להבנה היא, משום שסדר הטבע הוא זה שמחשיך את העולם ומציב בפני האדם הזדמנות להתעלות מתוך החושך ולהזכיר לעצמו בכל עת שהקב"ה מנהיג את העולם ומשגיח על כל דבר קטן כגדול הגם שהעולם מתנהג לפי טבע. אבל גם בטרם יידע האדם מהי הסיבה שבגינה תיכן הקב"ה את העולם על סדר הטבע, הלא הוא מבין שאם הקב"ה שהוא מקור החכמה עשה כן, בוודאי צריך להיות כן ובוודאי הוא השלימות הנפלאה ביותר.

הלא יכול היה הקב"ה לעשות שאם יפול האדם למים, לא יארע לו מאומה, מה קושי היה לו בדבר? והרי אדם זה צריך לעבדו! וכן היה הקב"ה יכול לעשות שאם יפול האדם לתוך האש, לא יארע לו מאומה, וכפי שעשה כן לצדיקים גדולים, כגון לאברהם אבינו ולחנניה מישאל ועזריה. ואם הקב"ה בחכמתו קבע שכל עוד לא יהיה האדם במדרגת צדיקים קדושים אלו, אם יפול למים ייטבע ואם יפול לאש יישרף, סימן הוא שזהו השלימות.

העולם היפה והטוב ביותר, הוא עולם שיש בו סכנות. איך האדם בטל להקב"ה? כשהוא שומע מה שהקב"ה אומר לו: אני סיבכתי שתגור בבית, והבית יש לו גג, והריני מצוך שתעשה שם מעקה, ומציית לדבריו. כך האדם בטל להקב"ה, כשהוא מבין שהקב"ה הכניס אותו בכוננת מכוון לתוך גבולות הטבע, ומעמיד עצמו אליהן ברוב שמחה מתוך ידיעה שכך צוהו ה'.

קיום מצות מעקה בביטול והתלהבות

תארו לעצמכם! יהודי כשר עומד בחג

מכריזין עליו מלמעלה, אף על פי כן צריך האדם לשמור עצמו מן המקרים הנהוגים בעולם, כי הא-ל ברא עולמו ובנאו על יסודות עמודי הטבע, וגזר שיהיה האש שורפת והמים מכביין הלהבה, וכמו כן יחייב הטבע שאם תפול אבן גדולה על ראש איש שתרצץ את מוחו או אם יפול האדם מראש הגג הגבוה לארץ שימות, והוא ברוך הוא חנן גופות בני אדם ויפח באפיו נשמת חיים בעלת דעת לשמור הגוף מכל פגע, ונתן שניהם, הנפש וגופה, בתוך גלגל היסודות, והמה ינהגום ויפעלו במ פעולות. ואחר שהא-ל שיעבד גוף האדם לטבע, כי כן חייבה חכמתו, מצד שהוא בעל חומר, ציוהו לשמור מן המקרה, כי הטבע שהוא מסור בידו יעשה פעולתו עליו אם לא ישמר ממנו.

עולם נאה ושלם

החינוך אומר לנו כך: האדם בזה העולם הוא עבד, והיינו שעליו לעשות בכל רגע מה שהקב"ה רוצה. ובכן, לו יצוייר שהמלך היה אומר: אפשר לבוא אל הארמון לבקש לחם, אבל אי-אפשר לבוא קודם השעה תשע בבוקר. והנה ביום אחד האדם ממחר, עליו לצאת לדרך. חושב הוא לעצמו הן המלך טוב ומטיב ובוודאי לא יסלקני. הוא בא בשעה שמונה וחצי, דופק על דלת הארמון ומבקש לחם. הרי הציבו כללים! אמנם המלך טוב ומטיב ומחלק לחם חינם, אבל הוא אמר שלא לבוא קודם השעה תשע. ובכן, יתכן שבפעם הראשונה רק יעירו לו, אבל בפעם השניה כבר יצעקו עליו, ובשלישית יאמרו לו שמעתה אין לו בכלל זכות לבקש לחם.

אף כאן, הקב"ה תיכן את סדר

לכניסת השבת. רצונו עז להיות בשבת שירה אצל רבו ולהתענג על ה'. הן כבר טעם פעם תענוג רוחני ויודע מה זה. לפי החשבון אם יסע כרגיל תיארך לו הדרך שלושים ושתיים דקות. מיד הוא עושה חשבון בנפשו, לחלל את השבת הלא אינו בא בחשבון, כן רבי, לא רבי, לחלל את השבת אי-אפשר. נשאר לו רק מהלך אחד, לנסוע בח"י דקות במקום שלושים ושתיים. הוא לוקח את השוט בידי ומתחיל להטיס את רכבו, וכל היושבים ברכבו מאחור זוכים להרגיש טעמה של מסירות נפש וקוראים שמע ישראל, שהרי הוא נוסע כחיה רעה. איי, הקב"ה אינו מרשה לעשות כן...

לא, אין זה איסור. הבה נתבונן למה אין זה איסור. כי אתה מקוה שלא יקרה כלום. אתה אומר ר' לוי יצחק בן שרה סאשא, ר' שעיייה בן ר' משה, אמתלאי בת כרנבוי, וכן הלאה, הכל כדי להלחם כנגד רצונו של מקום. הרי כך אתה אומר בלבך: אמנם הקב"ה אמר לי שאינו מרשה לי לנסוע, אבל איני יכול. איני יכול להשאיר כאן, וכי בגלל זה התייעצתי לעשות את כל הדרך מחוץ לארץ כדי שבשבת שירה אהיה עם משפחתי במקום נידח?! ה' יעזור! נעצום את העיניים, נלחץ על דוושת הגז ונגיע...

כמעט בכל יום נקלע האדם בניסיונות כאלה, ואם רצונו להיות בעל בטחון, עליו לקבל על עצמו שמעתה והלאה לא ישתמש יותר עם המילים ה' יעזור, לא במח ולא בפה, כשזה נוגד את התורה. כל-כך התרגלנו להשתמש בכיטוי זה כנגד רצונו יתברך, עד שהתבלבלנו לגמרי ואין אנו יודעים כבר מה נכון ומה אינו נכון. אך אין זה מהלך, זה

הסוכות עם לולב בידו ומנענע. מגיע אליו אפיקורס אחד ומתחיל להתלוצץ ממנו: "מה אתה רוצה מהמטאטא (בעזים - broom) שבידיך? ! הלא אתה עושה צחוק מעצמך!". והיהודי מתלהב ומתלהט ועונה לו: מסכן שכמותך! אינך מבין מאומה, הרי אפילו אם איני מבין בטעם המצוה, הלא דבר אחד אני יודע שבכך אני מקיים מצות בוראי. הך... אשר קדשנו במצוותיו וצונו על נטילת לולב. הן ידוע אני שאם הקב"ה צונו לנענע את הלולב, סימן הוא שזה משלים את העולם, ואם כן אני שמח על הזכות הנפלאה שנפלה בחלקי, להיות חלק מהשלמת העולם. ואם איני מבין את הטעם, הרי מעלתי גדולה יותר, שהרי אני מקיים את המצוה כחוק מתוך ביטול גמור להקב"ה, ועל ידי שאני אנענע את הלולב, לא יגיעו טללים רעים לעולם, כי זה מה שנעשה כשהאדם מבטל את עצמו להשי"ת.

ובכן, א-ל זה שצוה על נטילת לולב ועל תקיעת שופר ועל אכילת מצה, הוא זה שצוה על עשיית מעקה. הקב"ה אומר: אני בראתי בדווקא סכנות בעולם מטעם הכמוס עמדי, ואני מצוה עליך שתיזהר ותשמר שלא ללכת במקום שיש בהן סכנות. עוד לפני שתבין למה, רצוני שתדע שזה מביא שלימות לעולם, והיות שאני אוהב אותך ואני חפץ לזכותך, אני מרבה לך תורה ומצוות ומצוה אותך במצות עשה דאורייתא ועשת מעקה לגגך, לא תשים דמים בביתך. עובר על איסור תורה כדי למלא כליו

בר

עומד האדם ערב שבת שירה, מציץ בשעונו ורואה שנותרו רק עשרים דקות עד

איסור גמור.

הסומך על הנס אין עושין לו נס

בספר ה'חינוך' מסיים שם: ועל כן תצונו התורה לשמור משכונותינו ומקומותינו לבל יקרנו מות בפשיעותינו ולא נסכן נפשותינו על סמך הנס, ואמרו זכרונם לברכה (תורת כהנים אמור פרשתא ח) שכל הסומך על הנס אין עושין לו נס. ועל הדרך הזה תראה רוב עניני הכתובים בכל מקום, כי גם בהלחם ישראל מלחמת מצוה על פי ה', היו עורכין מלחמתן ומזיינין עצמן ועושין כל ענינים כאילו יסמכו בדרכי הטבע לגמרי, וכן ראוי לעשות לפי הענין שזכרנו, ואשר לא יחלוק על האמת מרוע לב, יודה בזה.

אכן כאן ישאל האדם: האפשר שכלי זייני שאני לוקח עמי ותכסיסי המלחמה שאני לומד, הם אלו שיעמדו לי לנצח במלחמה? והתשובה היא: בוודאי לא, הקב"ה הוא זה שינצח את המלחמה בשבילך, אבל הם יעזרו לך כי על ידם אתה מגלה דעתך שאתה מבטל עצמך להקב"ה. כל פעם שהאדם נמצא במצב סכנה, הוא מבטל את עצמו להקב"ה, וכך הוא אומר: רצוני לעשות כך וכך, אבל אני מבטל את רצוני מפני רצונו, והרי רצונו שאשתמש בדעתי שלא ללכת במקום סכנה, וכיון שאעשה כן, סגולת המצוה תשמור אותי ותצילני, והקב"ה לא יזניחני.

האדם זוכה למדרגות על ידי הביטול

כשהאדם מבטל את עצמו לעשות את הדבר הנכון, הוא זוכה לקיים עוד מצוות לפי הכלל שקבעו חכמים "מצוה גוררת מצוה", וממילא יזכה למדרגות ולכמה וכמה טובות.

הגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל (הובא בהקדמה להגדה של פסח תפארת שמשון) סיפר שהוא זוכר מתי התחיל עליותיו בקדושה. היה זה ליל בדיקת חמץ, השעה היתה מאוחרת מאוד וכבר רצה לעלות על יצועו לאגור כוחות לליל הסדר הממשמש ובא, והנה נזכר שיש קומה אחת בדירתו שבישיבה שאף אחד לא זכר לבדוק אותה מן החמץ והיא מחויבת בדיקה. הוא חשב לעצמו: הן אם אלך לעשות שם בדיקת חמץ, אהיה מחר עייף מאוד ולא אוכל לערוך את הסדר כראוי. אבל הוא התגבר על מחשבתו זו ואמר: א כפרה מיין סדר, א כפרה מיין יום טוב פסח, אעשה מה שהקב"ה עושה. הוא ביטל את עצמו להקב"ה והלך לבדוק את החמץ, ואז נפתח לו שפע אורה ורגשי קודש שרק הלכו והתחזקו אצלו...

יהודי זה שבחר לבטל את עצמו לרצון ה' ובשל כך נשאר לשבות בשבת שירה במקום נידח שאולי יש שם מגין יהודים, מה הוא חושב? וכי חושב שהקב"ה יזניחנו?! מפני מה רצית להיות אצל רבך בשבת שירה? משום שרצית לשיר להקב"ה ולטעום טעם רוחני. נשמתך משתוקקת כל-כך לרוחניות, היא אינה יכולה לסבול כבר את החיים הגשמיים. ובכן, מה אתה חושב, שהקב"ה יעזוב אותך?! המעלה אתה בדעתך שבגלל כן תפסיד רוחניות?! היודע אתה איזה מעיין רוחני יתחיל לנבוע אצורך?! אין לך מושג מה מחכה לך. הלא כך הוא סדר התורה תמיד. אין זה ענין סגולי.

לפני ה' תטהרו

כך הוא גם במי שיש לו נסיון של כיבוד אב ואם. הוא כל-כך השתוקק ליום

גדול. כי מי שירצה לאכול אכילותיו בכל הישוב והמנוחה, ולישון שנתו בלא טורד, וימאן ללכת אם לא לאטו, וכיוצא בדברים כאלה, הנה יקשה עליו להשכים לבתי כנסיות בבוקר, או לקצר בסעודתו מפני תפילת המנחה בין הערבים, או לצאת לדבר מצוה אם לא יהיה העת ברור, כל שכן למהר עצמו לדברי מצוה או לתלמוד תורה. ומי שמרגיל עצמו למנהגות האלה, איננו אדון בעצמו לעשות היפך זה כשירצה, כי כבר נאסר רצונו במאסר ההרגל הנעשה טבע שני.

ובהמשך כתב: עוד ממפסידי הזריזות הוא רוב הפחד וגודל המורא מן הזמן ותולדותיו, כי פעם יירא מהקור או מהחום, ופעם מהפגעים, ופעם מן החלאים, ופעם מן הרוח, וכן כל כיוצא בזה (כן אפשר לראות בן אדם שמפחד מאוד מחוסר שינה, ואינו יכול לוותר על שמונה שעות שינה מלאות, אף לא בראש השנה, ואף לא ביום"כ ואף לא בסוכות. אין הוא יכול לרקוד בשמחת בית השואבה, וודאי שאינו יכול לקום לעשיית כפרות בערב יו"כ). הוא הענין שאמר שלמה עליו השלום (משלי כו, יג): אמר עצל שחל בדרך, ארי בין הרחובות. וכבר גינו חכמים זכרונם לברכה המדה הזאת ויחסוה אל החטאים, ומקרא מסייעם דכתיב (ישעיה לג, יד): פחדו בציון חטאים אחזה רעדה חנפים, עד שאמר אחד מן הגדולים אל תלמידו בראותו אותו מתפחד, חטאה את (ברכות ס, א). אלא על זה נאמר (תהלים לז, ג): בטח בה' ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה.

ונשמרתם מאוד לנפשותיכם

ועוד כתב: כללו של דבר, צריך

כיפור, ועכשיו הוא רוצה להתפלל בדביקות ולומר את כל התהלים, אך אינו יכול, כי אביו זקן מאוד והוא צריך לטפל בו, להכניס ולהוציא ועוד זאת ללכת להתפלל עמו בבית כנסת אחר, איך כבר ייראה היום כיפור שלו...

אבל הוא עושה זאת בשמחה, וכי ליום כיפור אני צריך?! הלא לביטול להקב"ה אני צריך! מה אתה סבור, שלא יזכה למחילה סליחה וכפרה?! שלא יזכה לאותה קרבת אלוקים שזוכה לה מי שאומר את כל התהלים בלי הפסק?! וכי סבור אתה שמי שדיבר אלינו ואמר והיה אם שמוע תשמעו וגו' לא יקיים את דיבורו?! איננו נותנים אמון בהקב"ה, ואכן לפעמים אין זו הסיבה נעוצה בזה, אלא במה שאנו שוכחים שרצוננו היה רק להכין כלי לקבל רוחניות, ואם כן ראוי לנו לזכור שהקב"ה יתן לנו כלי אחר ונזכה לקבל רוחניות פי כמה וכמה.

סמוך על תכניתו של הקב"ה! אסור לך לעשות שום דבר של סכנה בשביל לזכות לרוחניות, ואם אתה עושה דבר של סכנה בעבור כך, סימן הוא שאין לך בטחון, שהרי אינך מאמין שהקב"ה יתן לך כל מה שאתה צריך כל שתבטל רצונך לרצונו...

ממפסידי הזריזות – בקשת המנחה הגופנית

בספר 'מסילת ישרים' (פרק ט) כתב בענין הזריזות שבסולם העובד ה': הנה מפסידי הזריזות, הם הם מגדילי העצלה. והגדול שבכולם, הוא בקשת המנוחה הגופנית ושנאת הטורח ואהבת העידונים בתשלום כל תנאיהם. כי הנה אדם כזה, ודאי שתכבד עליו העבודה לפני בוראו כובד

ולהשמר מן הסכנות על פי הטבע. ואם האדם אומר אין רצוני ללמוד את הטבע כי אם אלמדנו, אצטרך להשמר מפניו, הרי הוא אומר: קשה לי לבטל עצמי לרצון ה', כי לא אוכל לעשות כרצוני, והרי רצוני לקנות הרבה רוחניות, ואם כן אין רצון ה' שאתבונן בסדרי הטבע. כך אנשים חושבים, וכלפיהם דיבר ה' מסילת ישרים' ואמר שיגדירו לעצמם מה הם עושים ויבינו שהם עושים מעשה הוללות ולא מעשה בטחון.

מי שאינו נזהר מתחייב בנפשו מצד

העבירה

ומוסיף עוד בעל מסילת ישרים: והנה הוא חוטא במה שהוא נגד רצון הבורא יתברך שמו, שרוצה שישמור האדם את עצמו. ונמצא שמלבד הסכנה המוטבעת בדבר אשר הוא עלול אליה מפני חסרון שמירתו, הנה עוד הוא מתחייב בנפשו בקום עשה בחטא אשר הוא חוטא, ונמצא החטא עצמו מביאו ליענשו. ואולם השמירה הזאת, וזאת היראה המיוסדת על הנהגת החכמה והשכל, היא הראויה, שעליה נאמר (משלי כב, ג): ערום ראה רעה ונסתר ופתיים עברו ונענשו.

אך היראה השוטה היא, שיהיה האדם רוצה להוסיף שמירות על שמירות ויראה על יראה, ועושה משמרת למשמרתו באופן שיגיע מזה ביטול לתורה ולעבודה.

יראה שוטה כיצד?

הנה בשורותיו האחרונות התייחס בעל מסילת ישרים למי שירא מדברים שאין בהם סכנה אמיתית, וכגון מי שירא מחוסר שינה שהזכרנו בתחילה. ובכלל זה מי שירא

שישים האדם את עצמו עראי בעולם וקבוע בעבודה, יתרצה ויסתפק בכל עניני העולם במה שמזדמן לו, ויקח מן הבא בידו, ויהיה רחוק מן המנוחה וקרוב למלאכה ולעמל, ויהיה נכון לבו בטוח בה', ולא יירא מתולדות הזמן ופגעיו. שמא תאמר הרי מצינו שחייבו חכמים בכל מקום שישמור האדם את עצמו שמירה מעולה ולא ישים עצמו בסכנה אפילו הוא צדיק ובעל מעשים, ואמרו (כתובות ל, א): הכל בידי שמים חוץ מצינים פחים, ומקרא כתוב (דברים ד, טו): ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, הרי שאין להחליט הבטחון הזה על כל פנים, והתם אמרו, ואפילו לדבר מצוה.

דע כי יש יראה ויש יראה, יש יראה ראויה ויש יראה שוטה, יש בטחון ויש הוללות. כי הנה האדון ברוך הוא עשה את האדם בעל שכל נכון וסברא נכוחה לשינהג עצמו על דרך טוב וישמר מן הדברים המזיקים אשר נבראו לענוש את הרשעים, ומי שירצה שלא ינהג עצמו בדרך החכמה ויפקיר עצמו לסכנות, הנה אין זה בטחון, אלא הוללות. ע"כ.

כך נראית הוללות

הוללות פירושה, מי שאינו רוצה לחיות עם שיעבוד, ולכן הוא מתעלם מן המציאות ואומר: המחור אינו קיים, אכול ושתו כי מחר נמות. אומרים לו: מה אתה שותה? הרי אתה מתחייב את יום המחור. והוא עונה: המחור אינו קיים. הוא מתעלם מן המציאות כי המציאות מפריעה לו מלעשות כאשר עולה על רוחו.

זוהי הוללות, והיא איסור דאורייתא, כי הקב"ה צוה על האדם ללמוד מהו הטבע,

מנסיעה במכונית, שאך זו יראה שוטה היא.

הרי שמא יקרה אסון. הרי יש כללים בדבר, וכל שהאדם נוסע לפי הכללים ואומר תפילת הדרך, אין לו ממה לירא.

ראיתי על אחד מגדולי ישראל שפעם נסע ברכבת עם עוד אנשים רבים מישראל, ובאמצע הנסיעה התחילה הרכבת להטלטל אנה ואנה. נתקפו כולם בהלה גדולה. אמר להם אותו גדול: מה אתם מפחדים? הלא אמרתי תפילת הדרך!

הרי נסיעה ברכבת אינה נחשבת לדבר של סכנה, ותפילת הדרך הלא אמרתי, אם כן אני יכול להיות רגוע. אף בימינו, המכונית, כל שנוסעים בה כדרך העולם, אינה נחשבת כדבר של סכנה. היהודי אומר תפילת הדרך ונוסע לחיים ולשלום. כן הדבר לגבי נסיעה במטוס. איי, הוא נוסע באוויר והוא מתנדנד, מכל מקום כיון שלפי המומחים ולפי הידוע במציאות אינו מסוכן, הוא אומר תפילת הדרך נח על מושבו בהשקט ובבטחה.

בדברים כאלה, אם האדם ירא, הרי זה מפני שאין לו בטחון, כי אם הוא עשה את הדבר הנכון, אינו צריך לפחד.

היבא רשביח היויקא שאני

בעל מסילת ישרים מסיים: והכלל להבחין בין שתי היראות הוא מה שחלקו חז"ל באמרם (פסחים ח, א): היבא רשביח היויקא שאני. כי מקום שההיזק מצוי ונודע, יש להשמר. אך מקום שאין ההיזק נודע, אין לירא. ועל כיוצא בזה נאמר (חולין נו, ב): ריעותא דלא חזינן לא מחזקינן, ואין לו לחכם אלא מה

שעיניו רואות.

מה ה' שואל מעמך?

הוא מה שראינו במירון בל"ג בעומר דהאי שתא, שהמומחים קבעו כללים מסוימים למקום שנקבצים בו הרבה בני אדם בבת אחת. אנו איננו רגילים בכך, כי אנו משתוקקים כל-כך לעמוד צפופים משום ברוב עם הדרת מלך, אבל יש כללים. כמו כן לפארענטשעס (טריבונות) יש כללים. אם אין מרכיבים אותם נכונה, הם יכולים להיות מאוד מסוכנים. איננו רגילים לחשוב על כך, אך אין בריחה, עלינו להתחיל לשים לב, שהרי דברים אלה מוגדרים כשכיחי הזיקא. להתעלם מאלה שלמדו את הדברים ומבינים בהם, היא עוולה.

אכן מי שלא ידע, נחשב בוודאי כשוגג. אבל מי שידע או יכול לדעת ואומר: ה' יעזור, הרי הוא חוטא בכך, והביטוי ה' יעזור אינו אלא מסווה כדי ללכת כנגד רצון ה'.

וכפי שהוזכר כבר, מפני כך עשה הקב"ה שנצטרך להשמר מן הדברים המסוכנים, משום שרצה שנוכרח להתבטל אליו ושנצטרך לחשוב עליו בכל עת. הקב"ה אינו רוצה להשתמש במהלך של נס, ולכן אמרו שמי שמי שעושיין לו נס מנכין לו מזכויותיו. וכן אמרו שאסור ללכת תחת קיר נטוי מהאי טעמא. אבל אין אנו זקוקים להבנת הטעם, כי ממתאי אנו מקיים מצוות רק כשאנו יודעים את טעמם? הלא יש שולחן ערוך מפורש ורמב"ם מפורש.

אי-אפשר לשחק בדברים אלו. כל אימת שהאדם משחק בדברים אלו, הרי זה נובע ממה שיש לו רצון לעשות משהו, ואין

בחשבון מיוחד מלמעלה. אבל תמיד הלא
אנו מבינים שהקב"ה רצה שניזכר בו ונשובה
אליו.

שמעתי מהרה"ח ר' מאיר
גאלרבערגער שליט"א: הרה"ק רבי **יעקב**
יוסף מסקווירא זיע"א ישב פעם במכונת
לקראת נסיעה, עמד שם אחד מאחורי
המכונת וצעק לנהג שאפשר לנסוע אחורה.
הוא צעק זאת באנגלית. ביקש הרבי מהנהג
שיסביר לו מה הלה צועק. אמר לו: הוא
צועק שצריך לשוב בתשובה. אמר לו הרבי:
מ'מינט אז תשובה טאהן איז א בער, ס'איז
נישט מער ווי א קער [אנשים חושבים
שעשיית תשובה היא עבודה קשה, אינה
יותר משינוי כיוון].

עכ"פ כשבא אסון לעולם, בוודאי יש
דברים של עומק שצריך לתקן, כגון אהבת
חברים וכו', אבל איך נשכח את הדברים
הפשוטים. הרי אסור לעבור עבירות! עוד
לפני שהולכים להפך את הלב, צריך לשוב
בתשובה על העבירה שעשו, ואדרבא,
הביטול להקב"ה ביחס לאותם דברים
פשוטים הוא זה שיתן את הכח לאדם
בבחינת מצות גוררת מצוה, שיוכל למסור
את כל לבו להשי"ת.

זאת עשו להם וחיו

עוד זאת יש להעיר לקראת סיום:
בסוף פרשת במדבר נאמר: וידבר ה' אל
משה ואל אהרן לאמר, אל תכריתו את שבט
משפחת הקהתי מתוך הלויים, וזאת עשו להם
וחיו ולא ימותו בגשתם את קודש הקדשים,
אהרן ובניו יבואו ושמו אותם איש איש על
עבדתו ואל משאו, ולא יבואו לראות ככלע
את הקדש ומתו.

דרכו של הקב"ה מתאים עם רצונו, לכן אין
הוא רוצה כעת ללמוד את השולחן ערוך,
אלא מעדיף לומר שהקב"ה רוצה עכשיו
שיעבור על השולחן ערוך והוא כבר יעזור
לו. וכאמור, איש כזה מעולם לא הבין מה זה
בטחון.

מה לך כי תרחיק נדוד?

וראוי לסיים בנקודה נחוצה: כל פעם
שיש אסון, הדברים ברורים שצריך לחזור
בתשובה, הצדיקים אומרים על מה צריך
לחזור בתשובה, וחוף מזה לב יודע מרת
נפשו מה עליו לתקן. אולם מלבד אותם
דברים, הלא יש את העבירות הפשוטות
שברור וניכר לכל שבגינם אירע האסון.

תארו לעצמכם שאנו רואים את ראובן
ניגש אל שמעון ומתחיל להצליף בו במקל
חובטים. תוך כדי כך, הכאה אחת תועה
מדרכה ופוגשת את ידו השניה של ראובן,
והנה היא מתחילה לזוב דם. באותו רגע
עוצר ראובן מהכאותיו ומתחיל לדבר כמו
לעצמו: הן אמרו הרואה יסורים באים עליו
יפשפש במעשיו ואין יסורים בלא חטא,
צריך אני לעשות חשבון בנפשי. הוא יושב
ומחטט בעמקי נפשו, עד שהוא נזכר שבחג
הפסח העבר אכל איזה מאכל שקנה בחנות,
ולמרות שהיה לו הכשר טוב, הלא נוהגים
שלא לאכול אלא מה שמכינים לבד...

יתכן שראובן צודק באבחנתו, אבל
לפני שאתה רץ לשם, לך אל הדבר הפשוט
ביותר. הרי עברת עכשיו על עבירה...

ואל הנמשל: בענין האסונות הבאים
לעולם, הלא מאמינים אנחנו שיש בהם
השגחה פרטית מדוקדקת, לכל אחד יש זמן
מיוחד, וכל מי שנפגע משהו, הרי זה

לעשות בהם ניסים, יהיה זה המקום המקודש ביותר, רצונו שהאדם יתבטל אליו ויזהר מן הסכנה על-פי דרכי הטבע.

כביכול הקב"ה אמר לבני ישראל: בשביל לבנות משכן שאינו משועבד כלל לגדרי הטבע, לא הייתי צריך לברוא את כל העולם הגדול. רצוני שיהיה העולם הטבע ושם יעשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. ולכן רצוני מצד המשכן והשראת השכינה שבו, שיהיה שם סדר של טבע, ואתם תתנהגו שם כפי הטבע שלא להגיע לכלל דחיפה, ודייקא על ידי זה תתגלה אלוקותי בעולם...

בית המקדש בתפארתו

אנו צריכים להתרגל לחיים כאלה, שהרי אנו מצפים ומחכים לבנין אריאל. בני אדם סבורים: כעת אנו חיים חיי חושך, מלאי צרות וסבל, ורק כשיבוא המשיח ויבנה בית המקדש השלישי, אז הכל ישתנה, ו... מה? אין אנו יודעים מה יהיה.

לא! עלינו להתרגל שימשיך להיות עולם של טבע, ובתוך הטבע הקב"ה ישרה את שכינתו, ואף אז יהיה עלינו לקיים תרי"ג מצוות ובכללן להזהר ולהשמר מן הסכנה. תכלית הבריאה היא שתהיה הקדושה בזה העולם. כך יהיה בבית המקדש. נצטרך להתאים את עצמנו לתוכניתו של הקב"ה, לא לתוכניתנו. זהו בטחון. לא אפסיד מזה, לא אפסיד עבודה במשכן, לא אפסיד השראת השכינה, לא אפסיד קדושה. להיפך, כמה שאוסיף לבטל את עצמי לרצון ה', הוא לא יזניחני...

הנה לפי הפשטות כל הפסוקים מדברים על ענין אחד, שאהרן ובניו יכסו את כלי הקודש בטרם יבואו שבט הקהתי לשאת אותם בכתף, כדי שלא יזונו את עיניהם וימותו ח"ו. אולם בספורנו שם פירש: אל תכריתו – אל תניחו את המשאות באופן שיזכה בהם כל הקודם, כי בזה האופן יקרה שידחפו זה את זה ויחללו את הקודש וזה יהיה סיבה להכריתם כמו שסיפרו ז"ל שקרה בתרומת הדשן (יומא כב, א) שהאחד דחף את חברו ונפל ונשברה רגלו. ושמו אותם איש איש על עבודתו ואל משאו – ולא שיהיה כל הקודם זוכה אבל ימתין כל אחד להיות מצווה ועושה.

פירושו של דבר: לולא אזהרת התורה, הייתי אומר שראוי ליתן לשבט הקהתי לרוץ אל הקודש וכל הקודם זוכה, על זה הזהירה התורה שלא יעשו כן, שהרי יבואו לידי סכנה, וכפי שהיה מעשה בתרומת הדשן, שהאחד דחף את חברו ונפל ושבר את רגלו. מצות עשה דאורייתא היא לקבוע מי יעבוד ביום ראשון ומי ביום שני וכו', כדי שלא ידחפו זה את זה ולא ייצא מכשול מתחת ידם.

מה לנו יותר מזה? משכן, השראת השכינה, קדושה, עשרה ניסים תמידיים. הקב"ה הלא עשה שם ניסים גלויים, לחם הפנים נשאר חם במשך כל השבוע, עמדו צפופים והשתחוו רווחים וכו', והכל כדי להראות את חיבת בני ישראל בעיניו. הא לך שדברים שהקב"ה רוצה לעשות שלא כדרך הטבע, הוא עושה, אבל דברים שאינו רוצה

לע"נ האה"ח האדיא רחל בת ר' אהרן ע"ה, נדבת בנה הר"ר אהרן האלפערט הי"ו
לזכות החתן שלמה יעקב בן אסתר, והכלה חיה ליבא בת רבקה פראדל לרגל חתונתם בשעת"מ
נדבת אבי הכלה הר"ר משה הערש בראך הי"ו

יום שני פרשת שלח – כ' סיון ה'תשפ"א

החיוב לתקן אינו סותר את האמונה שהכל בגזירת שמים

בעקבות האסונות שפקדו את עמנו בתקופה האחרונה

כי יפול הנופל ממנו

על פלוני ליפול? התשובה היא שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב.

פירוש: סוף כל סוף, כיון שנתגלגלה מיתת פלוני על ידו ולא על ידי אחר, שייכא מיתתו אליו והוא צריך לשוב בתשובה על כך, וכלשון רש"י בפירושו על התורה: כי יפול הנופל - ראוי זה ליפול, ואף על פי כן לא תתגלגל מיתתו על ידך, שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב.

בשיעור הקודם דיברנו על אודות מצות התורה ועשית מעקה לגגך, מצות עשה ומצות לא תעשה, וכפי שביארו החינוך והרמב"ם, שהאדם מחויב להציב שמירה מעולה לכל דבר שיכולים להכשל דרכו, כדי שלא ייכשלו בו בני אדם ויינזקו ח"ו. כעת נבהיר יותר בע"ה.

הנה התורה אמרה (דברים כב, ח): כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך כי יפול הנופל ממנו, ואיתא במסכת שבת (לב, א): תנא דבי רבי ישמעאל: כי יפול הנופל ממנו, ראוי זה ליפול מששת ימי בראשית, שהרי לא נפל והכתוב קראו נופל, אלא שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב.

מגלגלין חובה על ידי חייב

ראוי היה ליפול מששת ימי בראשית ויותר הוא מבואר במדרש רבינו בחיי, וזה לשונו: ועשית מעקה לגגך, על דרך הפשט יזהיר שישתמר האדם מן הסכנה, כענין שכתוב: (דברים ד, ט) "השמר לך ושמור נפשך מאוד", ולכך יצוה כי כשיבנה ביתו ישעשה מעקה לגגו ולא יניח ברשותו נזק ומכשול להכשל בו בני אדם, ולא ישים דמים בביתו, וכענין זה המגדל כלב רע או המעמיד סולם רעוע בתוך ביתו, וכן הזכירו ז"ל כי יפול הנופל, שמא יפול.

פירושו של דבר: הרי הכל נעשה בהשגחה פרטית מדוקדקת, ואם כן לא יתכן שיפול האדם מן הגג וימות אך ורק משום שחבירו לא עשה מעקה לגגו. אין זה אלא שראוי היה ליפול מפני שבא קצו, וכי תשאל אם כן מדוע נענש בעל הגג, הרי ממילא נגזר

ועל דרך המדרש: (שבת לב, א) ועשית מעקה לגגך, כי יפול הנופל ממנו, ראוי היה ליפול מששת ימי בראשית, אבל

הקב"ה קיצר ימי האדם למאה ועשרים, והיום חי האדם בממוצע שבעים שמונים שנה, ואף בזה יש תנודות, כי עד לפני כמה עשרות שנים לא היה מצוי שיחיה האדם הרבה כל-כך, ורק בתקופה האחרונה עלתה תוחלת החיים. יהיה איך שיהיה, אין פטירת האדם קשורה בהכרח לענין של צער, והגם שבעולם הזה הדבר גורם צער לאנשים הסובכים, בעולם האמת אין שום צער, כי רק מחמת חטא עץ הדעת, הוא מעוטף בצער ועגמת נפש.

והנה ככל שיש יותר חטאים בעולם, כך יש יותר חושך, כי החטאים גורמים לחושך לפי סיבה ותוצאה. ומאידך, ככל שיש יותר מצוות, כך יש יותר אור והשראת השכינה, וממילא מתמעט הצער והעגמת נפש בעולם. אין זה אומר בהכרח שמחמת כן יתארכו שנותיהם של בני האדם (אם כי הדבר יתכן), אלא הצער והעגמת נפש שהם תוצאות החושך הם אלו שיתמעטו. ומעתה נבין, שכמו כן אם תתגלגל המיתה על ידי חטא, יהיה זה מלווה ביותר צער ועגמת נפש.

רגשות אשם תוצאות הריחוק

יכולים לראות כן בחוש, שאחד מהדברים הקשים ביותר כשפוקד איזה אסון, אפילו אסון פרטי, הוא מה שאנשים מתהלכים ברגשי אשמה. תמיד יהיו בני אדם שיכו על חטא ויאמרו: יכולים היינו לבדוק, יכולים היינו למנוע. ואפילו כשנפטר אדם זקן ושבע ימים, בדרך כלל יהיה אחד מהבנים שירגיש אשם – למה לא הלכתי באמצע הלילה לבדוק את מצבו? אילו הייתי מקדים בחצי שעה, אולי הייתי יכול להצילו

אתה לא תגרום שתהא מיתתו על ידך. וענין המדרש הזה כי **כל הנבראים כולן נבראו בחפצם ורצונם, והקב"ה הודיעם בראשית הבריאה כל עניניהם כולם** וכל המקרים העתידיים לבוא עליהם, וכן הודיעם ימי חייהם ומיתתם היאך תהיה, וכן ענין מזונותם אם בריוח אם בצער אם על ידי עצמן אם משל אחרים, וכן דרשו רז"ל: (חולין ס, א) כל מעשה בראשית לדעתם נבראו לצביונם נבראו, שנאמר: (בראשית ב, א) "וכל צבאם", והכל רצו וקבלו, ועל זה אמרו: **ראוי היה ליפול מששת ימי בראשית, ואף על פי כן יש עונש גדול למי שמסבב, ולכך: ועשית מעקה לגגך. עכ"ל** רבינו בחיי. עכ"פ למדנו מדברי הגמרא והראשונים, שיהודי מאמין, עליו להחזיק בשתי המחשבות ביחד, מצד אחד עליו להאמין באמונה שלמה שהבורא ית"ש הוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, ואפילו עשה האדם עוולה, כגון בנה גג ולא עשה לו מעקה, אפילו הכי מי שנפל ממנו ראוי היה מששת ימי בראשית ליפול ממנו ולא היה יכול לחיות אפילו רגע אחד נוסף בלי שום קשר לעולתו של פלוני. ומצד שני, עליו להבין שכיון שאופן המיתה נסבב בפועל על ידי העבירה שעשה בעל הבית, יש למיתתו שייכות אליו, ועליו לחזור בתשובה על כך.

הצער והעגמת נפש פירות החטאים

ואולם יש להבין שאלמלא היתה מיתתו נעשית על ידי עולתו של פלוני, היה נחסך ממנו ומסובכיו צער ועגמת נפש. ראיה לדבר: הרי אנו רואים שבתחילת הבריאה היו בני האדם חיים תת"ק שנים, ולאחר מכן

וכו'.

בא מלאך ואמר לו אינך אשם, אלא מפני שבתחילה ישב בחושך כי היה מרוחק מהקב"ה, וכשהאדם יושב בחושך יש לו צער ועגמת נפש, ועכשיו שהתחזק באמונה והתקרב אל הקב"ה, יצא מן החושך אל האור, וממילא דעתו מתיישבת.

וזהו שכתב רש"י במסכת סוכה שהאבל מחויב בישיבה בסוכה אע"פ שהוא מחויב להתאבל משום שאינו מחויב להצטער, וכפי שפירשו המפרשים, כי הגם שהוא מחויב להתאבל מחמת כבוד המת, מכל מקום מצווה הוא להתחזק באמונה כמו שצותה התורה "לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת".

ראויה היתה בת שבע לדוד

הוא הדבר כשבא אסון לעולם, כל שהוא בא על ידי ענין של חטא, הוא מלווה בהרבה צער ועגמת נפש, מה שאין כן כשאינו בא על ידי ענין של חטא, שאז הצער והעגמת נפש מועטים בהרבה. דוגמא לדבר היא מעשה דודוד ובת שבע, אשר חז"ל אמרו לנו שנחשב לו כחטא ושנגרם לו צער רב מאוד ונענש עליו, ועם כל זה ראויה היתה בת שבע לדוד, כי אלמלא כן, לא היה הדבר מתרחש, כי אין האדם יכול ליטול את מה שאינו שלו, והטענה היתה על דוד רק לפי מדרגתו על שלקח אותה קודם הזמן, ובלשון חז"ל שאכלה בוסר בדומה לענבים שעדיין לא נתבשלו. הא לנו שכאשר נעשה הדבר בצורה של חטא, הגם שהדבר היה צריך להיעשות מצד עצמו, הוא בא מלווה בעגמת נפש ובעונשים.

כעין זה כותב ה'חובת הלבבות' (שער הבטחון פ"ד) על הגנב שהוא עושה מעשה

ואם כך הוא בכל אסון, כל שכן באסון שנתגלגל על ידי התרשלות, כי אז יהיו הצער והעגמת נפש גדולים פי כמה וכמה, וכל כך למה? משום שזוהי תוצאת העבירה. אמנם אחת מהעצות לסלק אותו צער, הוא להזכר שיש מנהיג לבירה ושהכל נעשה בהשגחה פרטית מדוקדקת.

הבה לא נעסוק כעת בענין אסון שנעשה על ידי התרשלות, אלא נעסוק במי שחי מאה וחמש שנים והיה לו נחת, אושר ועושר, והגיע זמנו לעבור לעולם שכולו טוב, ועכשיו מתייסר אחד מהבנים שהיה צריך לשמור עליו ביסורי נפש, מפני שחושש שמא לא שמר עליו כראוי ובגללו התקרבה מיתתו. הנה ודאי עצתו היא להזכר בהקב"ה. ואכן אלמלא היה חטא בעולם, לא היה בן זה מתייסר, וזאת משום שהיה זוכר מיד שהכל נעשה בידי ההשגחה. העגמת נפש שהיא בת לוותים של בני האדם, נובעת ממה שהם מרוחקים מהקב"ה, כי לכן הם מחוסרי בהירות ונפשם מתייסרת. מה שאין כן מי שחי בקרבת אלוקים ובאור האורות של האמונה (כלשון ה'חזון איש') שאין לו שום עגמת נפש.

אין זה ענין פסיכולוגי, שבאים ואומרים לאדם: אין לך מה להתייסר, כי הכל נעשה בידי ההשגחה ובין כך היה צריך להפטר מן העולם. לא זהו הענין, אלא כי מי שחי עם הקב"ה, אשר זה כולל בעיקר אמונה ועוד עניינים, באופן ממילא הוא חי עם אור האמת וממילא אין לו עגמת נפש.

ומה שרואים לפעמים מי שמרגיש אשם וכשמתחזק באמונה דעתו מתיישבת, אין זה מפני שקיבל תשובה לשאלתו, וכאילו

לו עבודה, שאם הוא מיושב בדעתו, יעשו בירורים שונים לראות האם העבודה מתאימה לו אם לא. השאלה הראשונה שישאל בדרך כלל היא, כמה מוכנים לשלם לו. אחר כך ישאל באיזה שעות יצטרך לעבוד, האם הן שעות רגילות. וכן יברר אם העבודה תפגע ביכולת שלו לנהל את הבית, האם יראה את בנו בערב וכו'. ואם היא אכן תפגע, ירצה לדעת מה יקבל בתמורה. כך ייחשב שכר עבודה כנגד הפסדה, באיזו סביבה יהיה, מה יהיה עם שמירת העיניים שלו, כמה זמן יקח לו לנסוע מביתו למקום העבודה, כמה יעלו לו הנסיעות. ורק לאחר שיחשב את הכל, יקבל את ההחלטה אם לקבל או לדחות.

כל זה הוא בבשר ודם אשר מוחו מצומצם כל כך ואינו יודע מה ילד יום. ואע"פ שהוא יודע שהוא מוגבל מאוד ואין לו כלים לחשב הכל ולהגיע אל האמת, הרי אומר: **בוודאי קיבלתי כלים המספיקים לדעת מה עלי לעשות, וכפי הנראה איני צריך לדעת יותר, כי אם הייתי צריך לדעת יותר, היה הקב"ה נותן לי את הכלים הדרושים לכך.** וזהו אחד מההסברים במצות תמים תהיה עם ה' אלוֹקֶיךָ, שלא תחקור אחר העתידות, כי רצון הקב"ה שהאדם יחשב את השכר כנגד ההפסד רק לפי מה שמרשה לו לדעת, ואם אינו יודע, אינו צריך לדעת, ואז ממילא לא יגיע לידי עגמת נפש, כי יידע שעשה את הדבר הנכון והתפלל ובטח בה'.

והנמשל: הקב"ה מנהל את העולם בהשגחה פרטית מדוקדקת, וחכמתו הלא היא למעלה מהשגתינו, ואנו יכולים רק לומר את מה שכתוב בתורה, שהשגבונות שהקב"ה עושה לפני שהוא מביא איזה דבר

טפשות, כי הכסף שהוא גונב הרי מיועד לו, כי אלמלא כן לא היה יכול ליטלו, ואם כן למה לו ליקח אותו בעבירה ולהיות מלומד בסבל ומכאובים, הרי הוא יכול להמתין מעט והוא יגיע אליו בהיתר.

זהו הפירוש בדברי הגמרא במסכת שבת: אע"פ שראוי זה מששת ימי בראשית ליפול, מכל מקום לא תשים דמים בביתך, כי אם תשים תתייחס נפילתו אליך ויהיו הצער והעגמת נפש מנת חלקך.

הקרובים אל החלל

וכאן צריך לומר עוד: הקרובים אל ההרוג שנפל מן הגג, אלמלא היה נגזר עליהם להצטער, לא היו מצטערים, וכמו שאנו רואים בחוש שיש בני אדם שהקב"ה נתן להם מתנה נפלאה מן השמים שאינם מצטערים כל-כך כפי שאחרים מצטערים באותו מצב ממש, יתכן שהוא מחמת תכונת הנפש שלהם מעצם טבעם, ויתכן שהוא מחמת שזכו לעבוד על עצמם, וכגון מי שהקב"ה סיבב שיתחזק בתקופה שקדמה להתרחשות האסון, באמונה ובטחון, כדי שבבוא העת לא יצטערו כל-כך כחבריהם. אמור מעתה: אם לא עשה האדם מעקה לגגו ונפל הנופל ממנו, מה שקרובי הנופל מצטערים צער רב מפני שזה נעשה בצורה זו ולכאורה הם לא חטאו, הוא משום שיש חטאים בעולם והם משפיעים על כולם, אפילו על הצדיקים, ומכל מקום זה נעשה בהשגחה פרטית מדוקדקת, כי לא יתכן בעולם שיגיע לאדם צער מבלי שיהיה הדבר נגזר עליו מן השמים.

חכמתו יתברך מול חכמת האדם

משל למה הדבר דומה, למי שמציעים

לבניית הבית השלישי, וכמו שאמרו כל הצדיקים³ שאם הבית נחרב על ידי שנת חנם, הוא צריך להבנות על ידי אהבת חנם. הוי אומר: הגם שהיה נגזר מן השמים מי יבוא קצו, מכל מקום הסיבה שזה נעשה בצורה של צער ועגמת נפש, נעוצה בחטא. כל אחד יחשוב לברו על מה הוא צריך לשוב בתשובה. הן פשוט שחזוק האמונה הוא אחד מחלקי התשובה, וכן ישנה את מעשיו לטובה, ויעזוב מחלוקות ומריבות וכו'.

ולמשל בענין אסון מירון, לאחר שנתחזק האדם באמונה שהבורא ית"ש עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, עליו להרהר במחשבתו: היות שנעשה הדבר באופן של צער ועגמת נפש, וכל העדות והחוגים נטלו בו חלק, עלי לחזור בתשובה על העניינים שאני יודע שאני לקוי בהם.

היהודי אינו מחפש אשמים

ומעתה נבין עוד, שאחת מאלפי הסיבות למה הצער והעגמת נפש היתה באופן של כי יפול הנופל ממנו, אומרת התורה שהיא משום שהיה איזה אדם באיזשהו מקום, ואפשר שהיה זה אפילו בשוגג, שנתרפה במצוה זו. יהודי אינו מחפש אשמים, אינו מחפש נקמה. אלא הוא מחפש מה עליו ללמוד לענין העתיד איך להיות יהודי יותר מתוקן. על כן הוא מתחזק תחילה באמונה, ואז הוא מעלה במחשבתו שאם האסון נעשה באופן שנתפסו בו אנשים מכל העדות והחוגים כשהם אחוזים ודבוקים יחדיו, סימן הוא שיש לתקן את ענין האחדות, ועוד הוא לוקח בחשבון את מה

לעולם, צריך להתאים עם כל מה שסביב סביב במאה אחוז. אפילו העשב שמתמעך כשהאדם רץ בדרכו, מתאים לחשבון. כך לימדונו רבותינו, שאם יש איזו צרה וכמה אנשים צריכים לברוח ממנה, יהיה מיעוץ העשב שבדרך מרוצתם על-פי חשבון מחושב. איננו יכולים להשיג זאת כי מוחנו מוגבל כל-כך. הכל הכל נכלל בחשבון. איזה אנשים ייפגעו, ובאיזה אופן כל אחד ייפגע, ומה יהיה עם משפחותיהם, ומה יהיה עם החברות שלהם בכלל, הכל נכלל בחשבון.

תכלית האדם בעולמו

היהודי חי עם אמונה זו ומתחזק בה, ועוד הוא יודע, שבהתחזקו באמונה זו, הוא מקיים מצות עשה דאורייתא ומגיע אל התכלית בעולמו. יש והאדם מוצא את עצמו בגיל שיבה ושואל את עצמו ביגון: מה כבר עשיתי בעולם? וכי יודע אני איזו מסכתא בעל פה?! אם אמנם אין לזלזל בלימוד דפי גמרא, ואם יוכל בוודאי יצטרך להוסיף בלימודו, מכל מקום שלא התלמוד הוא העיקר אלא המעשה, ויזכיר לעצמו איך עבר נסיונות קשים במשך חייו, ולמרות שכאבו היה נורא, התחזק פעם אחר פעם באמונה שהכל נעשה בחשבון מדוקדק היטב ועל ידי כן הגיע לידי קיום מצות ואהבת את ה' אלוקיך ככל לבבך ובכל נפשך ובכל מאורך. ואמנם יחד עם האמונה שהכל נעשה בהשגחה פרטית מדוקדקת, עלינו להאמין עוד שהצער והעגמת נפש קשורים לחטא, כי אם היינו מתוקנים במעשנו, כבר היינו זוכים

³ ראה "אור לשמים" פרשת עקב ו"אגרא דכלה" שם.

המורים דבר אחד: מחלת הקורונה, האסון במירון, והאסון שבערב שבועות. בשלשתם ראינו שאם האדם אינו מקיים מצות ועשית מעקה לגגך ואינו נזהר שלא ייצא ממנו נזק לזולתו, יתכן לבוא צער ועגמת נפש לעולם.

זה מה שהקב"ה רוצה שנלמד מהם.

וכאמור, אין זה סתירה עם האמונה שיש חשבון מדוקדק לכל אחד כמה יהיו שנות חייו, וכמו שראינו בעינינו שמי שנפסק עליו מן השמים להמשיך לחיות, נשאר בין החיים שלא כדרך הטבע. התורה העידה שאין זו סתירה. אבל הצער והעגמת נפש שייכת לעבירה, וכי מפני כך נוכל להראות באצבע על פלוני ופלוני שיתקנו את עצמם?! הרי דבר זה בוודאי בטעות יסודו.

היהודי הכשר כשרואה אסונות כאלה, עובר משלב לשלב: בתחילה הוא מתחזק באמונה, אחר כך הוא מתעורר להבין שהמצוה מביאה ברכה והעבירה להיפך, ואז הוא מבין שמה שהמלך המשיח עדיין לא הגיע, הוא בגללו ולא בגלל אחרים⁴, וממילא הוא מפשפש במעשיו וחוזר בתשובה, שהרי כך נאמר הרואה יסורים באים עליו יפשפש במעשיו ולא נאמר יפשפש במעשיהם של אחרים.

אנשים שאלו כלפי האסונות שאירעו, שמצד אחד אלו שהיו שם וניזוקו לא היו יכולים לדעת שהוא מקום סכנה, ומצד שני היו אחרים שהיו אשמים בדבר. על זה אנו אומרים שאין אנו יכולים לדעת מי אשם, ויותר מזה, אין זה מענייננו לדעת זאת ולא זהו הנושא, כי כשהקב"ה מביא אסון

שאינו להתעלם ממנו, שאם יש רפיון באיזו מצוה, יכול הוא לגרום שיפול הנופל ממנו והיינו לגרום צער ועגמת נפש לעולם.

כל אחד יתקן את עצמו

יתירה מזו, כשאומרים שמצוה זו צריכה תיקון, אין הכוונה שיש אדם מסוים שעליו מוטל לעשות התיקון, וכאילו היינו אומרים אם יתקנו את הטעון תיקון במירון, נהיה בטוחים שלא יישנה הדבר, ואם לאו – לא נהיה בטוחים. לא כן, אלא אנו מדברים על המצוה, על האור הטמון במצוה, על השייכות עם הקב"ה שאפשר להגיע אליה רק על ידי מצוה זו.

אם הקב"ה סיבב שהאדם יראה שעל ידי כיבוד אב ואם זוכים לברכה, בוודאי עשה כן משום שרצה לעוררו להתחזק במצוה זו. או כמו כן, אם סיבב שיראה אחד בבית מדרשו מבזה את חבריו ותיכף ומיד נענש, בוודאי עשה כן משום שרצה לעוררו להתחזק בבין אדם לחבירו. היעלה בדעתו לחשוב שההתעוררות קשורה לפלוני, כביכול הוא צריך ללכת לתקן את פלוני ולהעמידו על מקומו?! בוודאי לא! אלא הקב"ה רצה לעוררו בינו לבין שיבין שהמצוה מקרבת את האדם להקב"ה והעבירה מרחיקתו ממנו. הוא מקבל חיזוק לענין כל המצוות, ובפרט לענין האיסור לבזות את הזולת, שאותו ראה בעיניו מה ענשו.

בדומה לזה, כשהאדם רואה מה נעשה, והלא כבר עברו עלינו שלוש אסונות

⁴ וכבר כתב כן ה'בית אהרן' על הפסוק "ערכתי נר למשיחי", שאם היה האדם מתקן את החלק של משיח השייך לו, היה המלך המשיח מגיע.

יתעורר לתקן חטאים אלו.

ואין כל זה סותר למה שאומרים תמיד שאיננו יכולים להבין מדוע עשה ה' ככה, שהרי הדברים פשוטים שאיננו יכולים להבין ואך טפשות היא לחשוב שאנו יכולים להבין. אך האם בשביל זה יאמר האדם שלום עלי נפשי, אינני צריך ללמוד כלום ממה שאירע? ! הלא רצון ה' שנלמד איך הוא מנהג את עולמו ושמתוך כך נבין שאם נתחזק למשל באהבת חינוס, ייבנה בית המקדש.

באותה מידה שהאדם מקבל החלטות בחייו הפרטיים למרות שהוא יודע שהוא רואה חלקים מוגבלים בלבד מהתמונה הכוללת, והוא עושה זאת לכתחילה באמרו אם הקב"ה לא נתן לי לדעת יותר, אני מקבל את ההחלטה לפי מה שעניי רואות תוך שאני בוטח בה' שינחני בדרך הנכונה. באותה מידה ממש, לאחר שאירע מקרה לכלל או לפרט, אומר האדם: חשבונות שמים הלא אינני יודע, אבל אם הקב"ה רצה שיהיו דברים שאוכל ללמוד מכאן, סימן הוא שרצונו שאלמד אותם ואתחזק בהם. מה שנוגע לי נוגע לי, ומה שאינו נוגע לי – אינו קשור אלי. כך היהודי חי בביטול והכנעה מצד אחד שאינו יודע, ומצד שני שעליו לתקן בפרט את הדברים שנראים כמדה כנגד מדה.

לעולם, אין רצונו שילכו לחקור מי האשם, אלא רצונו שילמדו מזה איך הוא מנהיג את עולמו, ומזה יתעורר כל אחד לתקן עצמו לענין העתיד.

הרואה סוטה בקלקולה

זהו שאמרו חז"ל "הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין". אם ראית סוטה בקלקולה, סימן הוא שהקב"ה רצה שתראנה כדי שתתעורר לתקן את עצמך באותו דבר. לא נאמר הרואה סוטה בקלקולה יתחיל לספר לכולם שבמקום פלוני אין נזהרים ולכן נענשים, אלא כך נאמר "יזיר עצמו מן היין" הוא ולא אחר. כך אמר הבעש"ט הק'.

כשהאדם מתחיל להפנות אצבע מאשימה כלפי אחרים, הוא הולך כנגד התורה. דרך התורה היא שיתעורר בעצמו לתקן את מעשיו, הדבר יהיה נוגע לו כשיבנה בית חדש, שיקפיד לעשות הכל כפי הדרוש, וכן כשינהג במכונית שיסע לפי הכללים.

לסיכום, האדם יכול לאחוז בשני הצדדים בבת אחת ואין כל סתירה ביניהם, מצד אחד יאמין שהכל נעשה בהשגחה פרטית מדוקדקת, ומצד שני יבין שאם הוא נעשה בדרך צער, הוא מחמת חטאים שנעשו, ושהראו לו זאת כדי שהוא עצמו

יום שלישי פרשת שלח – כ"א סיון ה'תשפ"א

תיקון עוון המרגלים על ידי הסתכלות בעין רוחנית

יתברך, וכשיש מי שאינו מאמין בכך, הרי הוא סותר מעשיו של הקב"ה. מי שמאמין שהכל מאתו יתברך שמו, יודע שאין גבול ליכולתו, ואינו נבהל כשרואה שהדבר העומד לפניו הוא מעבר ליכולת האנושית, כי הקב"ה אינו מוגבל והוא יעשה מה שאין האדם יכול לעשות. אך מי שאינו מאמין וסותר מעשיו של הקב"ה ח"ו, חושב שיש בידו ובכוחו לעשות, ולכן כשעומד בפני דבר שנראה מעבר לכוחו ויכולתו, הוא נמנע מלעשותו.

לצערנו, רוב בני האדם נגועים בזה. כך היא המציאות. כשאומרים לו לאדם לעשות איזה דבר, הדבר הראשון שהוא מברר הוא, אם יוכל לעשותו אם לאו, ואם רואה שאינו יכול, או שיש ספק בדבר, אין הוא מתחיל בכלל. אך המאמין בהשגחה פרטית יאמר: הרי לעשות בכוחות עצמי אינו יכול כלום ואפילו הדבר הקטן ביותר איני יכול לעשות, אלא מאי, כשאני עושה את הדבר הנכון לעשות, הקב"ה מעניק לי כוחות להוציא לפועל, אם כן בוודאי יתן לי כוחות לעשות גם מה שנראה לי כבלתי אפשרי כיון שהוא הדבר הנכון בשבילי לעשות.

וירגנו באהליהם לא שמעו בקול ה'

על פי זה ביאר שם הפסוק הנאמר בענין המרגלים (תהלים קו, כה) וירגנו

ויבכו העם בלילה ההוא

פרשת שלח. פרשה זו מלמדת אותנו איך צריך היהודי לגשת נוכח כל דבר עשיה שנראה כבלתי אפשרי או שאין רואים איך הוא יצליח. הקב"ה אמר לבני ישראל שייכנסו לארץ ישראל, אך בני ישראל חששו, מי יודע? מי אומר שזה יצליח? ביקשו לשלוח מרגלים כדי לראות מקרוב. ואמנם כיון שחששו, נדמה היה למרגלים שבאמת אי-אפשר להכנס לארץ. האנשים גדולים מדי, הפירות גדולים מדי, אי אפשר להצליח אמרו, ופרצו בבכי.

ומהעבר השני, יהושע וכלב היו בגישה הנכונה, ולכן אמרו: אם הקב"ה אמר שנכנס לארץ ישראל, בוודאי יעלה הדבר יפה, טובה הארץ מאוד מאוד.

סתרו מעשיו של הקב"ה

והנה אנו רואים בפרשה שהתורה מנתה את שמות המרגלים והנה הם שמות בלתי שכיחים. אכן במסכת סוטה (לד, ב) איתא: אמר רבי יצחק, דבר זה מסורת בידינו מאבותינו: מרגלים על שם מעשיהם נקראו, ואנו לא עלתה בידינו אלא אחד: סתור בן מיכאל, סתור - סתור מעשיו של הקב"ה, מיכאל - שעשה עצמו מך (עני).

ביאר הגה"ק רבי מרדכי מבלגרייא זיע"א (מובא בספר פרשת גדולת מרדכי): היהודי צריך להאמין שהכל הוא בהשגחתו

זמן, בין כשזה נוגע לכוחות הגוף ובין כשזה נוגע לכוחות הנפש, שגם הכוחות שנדמה לנו שיש לנו, אינם שלנו אלא של הקב"ה, ולכן כל שאנו עושים את הדבר הנכון, אין לנו לחשוש שהכוחות שלנו יאזלו, כי הקב"ה בוודאי יתן לנו כוחות למעלה מדרך הטבע.

אין אתה בעלים להתייאש

יהודי אחד שמצא את עצמו לאחר השואה האיומה ר"ל בודד וגלמוד בלי שום משען ומשענה, התאונן בפני מרן ה'חזון איש' זצ"ל שאיבד את הטעם בחיים ואין לו יותר כח לעשות מאומה.

אמר לו ה'חזון איש': הבה ואספר לך מעשה שהיה: אשה אחת נסעה באניות סוחר ממרחק תביא לחמה, כשבעלה אינו מעורב כלל בענייני המסחר שלה. באחת מנסיעותיה לענייני מסחר, לקחה עמה את כל כספה, ולרוע מזלה איבדה אותו באמצע הדרך. מיד שמה את פעמיה אל הרב וביקשה ממנו שיכריז, שמי שמצא סכום כסף, יביאנו כדי להחזירו לבעליו. הרב הכריז, והנה הגיע אדם ואמר: אני מודה שמצאתי את הכסף, אבל היות שלפי ההלכה המוצא מעות הרי אלו שלו, כי האדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ובוודאי כבר נתייאש, אינני רוצה להחזירו. שלח הרב אל הגאון רבי יצחק אלחנן מקובנא זצ"ל, והוא נתן את פסקו שהוא חייב להחזיר את המעות, ונימוקו עמו, כי הגם שהאשה נתייאשה, הרי הכסף אינו שלה, כי מה שקנתה אשה קנתה בעלה, וכיון שבעל האשה, אשר הוא גם בעליו של הכסף האבוד, לא ידע כלל שהוא נאבד, אין שום תוקף ליאושה של האשה.

באהליהם לא שמעו בקול ה'. הם התלוננו ובכו משום שראו שבדרך הטבע אין בכוחם לנצח את בני הענקים הנמצאים בארץ, וכל זה מפני שבתחילה לא שמעו בקול ה' אלא סתרו את מעשיו, והיינו שחשבו שעליהם לנצח את הכנענים בכוחות עצמם אשר לכן ביקשו לרגל את הארץ.

זהו סתור בן מיכאל, לא האמינו שהכל נעשה על ידי הקב"ה ובכך סתרו את מעשיו, ובזה עשו אותו כביכול מן, כאילו אינו יכול לעזור להם, כי מעתה לא יבוא לעזרתם. בן הוא מלשון תולדה, כשהאדם סותר מעשיו של הקב"ה ומתנתק ממנו, התולדה היא מיכאל, שהקב"ה כביכול נעשה מן ואינו עוזר לו.

וקווי ה' יחליפו כוח

הדבר מקיף אותנו הרבה בסדר החיים הפשוט שלנו. ולמשל, האדם רוצה לקום בבוקר לתפילת שחרית ומרגיש שאינו בכוחותיו. בטרם הוא עולה על יצועו, הוא מגיף את התריסים ואומר לעצמו: הן כבר שלושה לילות שאני ישן מעט מאוד וכוחותיי אזולים, אין לי ברירה, מחר אמשיך לישון עד שעה מאוחרת ואתפלל בע"ה לאחר מכן ביחידות...

אכן מחשבתו נכונה על פי טבע, אבל מה לעשות שצריך להתפלל במנין ובזמן. לכן אם יהודי כשר הוא, יאמר לעצמו: הכוחות אינם שלי, אני אין לי כוחות לקום בזמן, אבל הקב"ה יתן לי כוחות חדשים כמו שנאמר 'וקווי ה' יחליפו כוח יעלו אבר כנשרים ירוצו ולא ייגעו ולכו ולא יעפו' ואוכל לקום בזמן.

אנו צריכים לזכור זאת בכל עת ובכל

אם לאו.

המציאות היא שאנשים העובדים שומעים אצל מעביד, אם ישמעו מאחורי הדלת שהיו לו השקעות שונות שירדו לטמיון, לא יתבהלו, אלא ימשיכו לשתות קפה ברוגע ובשלווה, וכל כך למה? כי הבניינים שהוא משקיע ובונה בקצה האחר של העולם, אינם נוגעים להם.

כך כשיידע האדם שהוא שליח ולא בעל הבית, ושכל מה שנעשה בחייו, אינם תכניותיו שלו, אלא תכניותיו של הקב"ה, לעולם לא יתייאש הגם שישתנו חייו לגמרי באמצעם, כי יבין שאינו בר יאוש, אלא הוא עובד אצל הקב"ה, וכל מה שהוא מצוה עליו לעשות, זה מה שהוא עושה.

עלה והצלח

יתירה מזו, כשיידע האדם שהעולם מתנהג לפי תוכניותיו של הקב"ה ולא לפי תוכניותיו שלו, יבין שחיי מצליחים, כי רק תוכניותיו שלו אינן מתקיימות, אבל תוכניותיו של הקב"ה מתקיימות אחת לאחת, אלא שהוא לא ידע מה הן תוכניותיו ונתגלו לו רק עתה. ובכן, מה שייך להתייאש...

ראובן רואה את שמעון צועד ברחוב, והנה הוא רואה אותו פונה ימינה ונדמה לו שהוא טועה. הוא צועק לו: ר' שמעון! עליך לפנות שמאלה. עונה לו שמעון בנחת: אני יודע מה אני עושה, בדווקא פניתי ימינה...

כך אנו נוהגים להסתכל על חייו כאלו אנו יודעים איך הם צריכים להתנהל, וכשאנו רואים שנעשית איזו תפנית בהם, שלא כפי מה שאנו שיערנו בדמיונו, אנו רוצים לצעוק להקב"ה: לא, לא, כאן צריך

כשה'חזון איש' גמר את סיפורו, אמר לאיש העומד לפניו: אתה מרגיש שאין לך כח לחיות אחרי כל מה שעברת, אך **דע לך שאינך בעלים להתייאש, שהרי רק שלוחו של הקב"ה הנך, הוא הבעלים והוא העמידך כאן, והוא היודע מה טוב בשבילך.**

תכנית מלא חכמה וכליל יופי

בדברים אלו חיזק ה'חזון איש' את האדם השבור ברוחו. ולא היו אלו דיבורי תוכחה, אלא דיבורי הגיון. האדם סבור שהוא ברשותו, והכל צריך להתנהל לפי התוכנית שלו, וכיון שהתוכנית שלו משתבשת, ממילא הוא מרגיש שאין לו יותר מה לעשות בחיים והוא מתייאש.

יש מי שהשקיע באיזה מוצר הון רב כשבדמיונו הוא רואה איך הוא מתעשר ממכירתו, והנה נודע לו שיש כמה שכבר הקדימוהו ועשאוהו יותר טוב ממנו, ועוד הם עתידים למכרו במחיר זול משלו, כך שאין שום סיכוי שמישהו יקנה את שלו. בראותו זאת, מטבע הדברים מיד הוא מתייאש.

כמו כן האיש ראה בדמיונו שתהיה לו משפחה גדולה ופרנסתו תהיה מצויה ויהיו לו שתי שולחנות, תורה וגדולה במקום אחד, וכיון שהוא רואה שכל זה מתבטל והכל תקוע אצלו, הוא אומר לעצמו: די, אין לי יותר כח לכלום, למה לי חיים...

אך באמת אין הסתכלות זו נכונה, כי הא ניהא אם היה האדם בעלים על חייו והיה עושה הכל לפי תוכניותיו, כי אז אפשר שהיה צדק בחשבון מעין זה. אבל **מאחר שהאדם אינו בעלים על חייו, ורק שליח הוא, מה איכפת לו אם חייו הולכים לפי תוכניותיו**

שהקב"ה נותן לו את הכוחות, וממילא אינו מפתח להלחם עם בני הענקים, אינו מפתח לקבוע עתים לתורה ואינו מפתח לקום בבוקר השכם, וכן הלאה.

התחזקות הנסיון קודם כניסתם לארץ

אכן כשבני ישראל עמדו לפני כניסתם לארץ, נתחזק אצלם הנסיון עד מאוד. והטעם, כי כדי להכנס לארץ קדושה זו שהיא מלא רוחניות (כי מה שהיתה ארץ זבת חלב ודבש, היא רק סימן לגודל קדושתה, כי לפי גודל השפע הרוחני, מתברך הגשמי) מוכרחים היו להסיר תחילה את הרגשת הכוחי ועוצם ידי. כי הנכנס לארץ ועדיין הרגשת הכוחי ועוצם ידי בקרבו, הרי הוא מופקע מתורת ארץ ישראל, ובמקום להתדבק להקב"ה בכח תורת ארץ ישראל, יתדבק אל החלב והדבש וישקע בגשם ובחומר.

טובה הארץ מאוד מאוד

וזה לשון ה' חתם סופר' בתורת משה: טובה הארץ מאוד מאוד, אם חפץ בנו ה' וגו' אך בה' אל תמרודו. רמב"ן בספר האמונה והבטחון (פי"ח ד"ה ואמר אעלה) כתב כי מה שאמר הקב"ה ארץ טובה ורחבה ארץ זבת חלב ודבש, לא בשבח עצים ואבנים דיבר, כי אם ארץ טובה לתורה על שם שנאמר (משלי ד, ב) כי לקח טוב נתתי לכם, ורחבה למצוות על שם רחבה מצותך מאוד (תהלים קיט, צו) חלב ודבש סתרי תורה על שם שנאמר דבש וחלב תחת לשונך (שה"ש ד, יא).

ואם כן מה ששלח משה לרגל הטובה היא וכו' היינו אם טובה היא גם בעיני עולם

ללכת שמאלה. לא, אין צריך ללכת כאן שמאלה. זו היתה התוכנית לכתחילה שבלכתחילה, ועליך להתאים עצמך לתוכניתו של הקב"ה.

בין עין רוחנית לעין גשמית

המרגלים הרגישו עצמם בעלי בתים, זו הדירה שלי, זה השידוך שלי, זה הביזנעס שלי. הבה ואעשה זאת בכוחות עצמי, הבה ואבדוק אם שייך לעשותו אם לאו. אמנם רעיון נפלא הוא להכנס לארץ ישראל, אך מה נעשה שעכשיו נתברר שיש שם אנשים מוזרים בני הענקים ואין כדאי להשקיע שם, ואם כן – אני בוכה. כך הוא כשהאדם מרגיש בעל הבית, כך הוא כשהאדם חושב שהוא מנהל את חייו ושיש בכוחותיו לפעול ולעשות, כי אז כשרואה דבר אחד שאינו יכול להצליח, הוא מתייאש ממנו ונמנע מלעשותו. אך אם האדם מבין שהוא סך הכל שליח, אינו נמנע משום דבר.

ראובן הולך לבקש טובה משמעון, אם ירגיש שהוא זה שמבקש את הטובה, יברר תחילה עשר פעמים אם יש סיכוי ששמעון יעשנה לו, ואם יתברר לו שלא יעשנה לו, לא יבקשנה ממנו. אבל אם ירגיש שהוא רק שליח לבקש ממנו טובה זו, ומפני שמדובר בדבר מצוה, לא יעניין אותו כלל אם יש סיכוי שיעשנה לו אם לאו, כי הוא יודע שעליו מוטל רק לבצע את שליחותו, ואם שמעון יסרב – מה איכפת לו.

כך הוא לענין חיינו. הקב"ה שלח אותנו לבצע תפקידים. ואם כן אין לנו לחשוב מבוקר ועד ערב איך חיינו צריכים להראות והאם הם מתאימים לתמונה שציירנו לנו במוחנו. כשהאדם חי בגישה זו, הוא מבין

ראו רק את האחוריים דקדושה, את הלבוש בלי הנשמה. ובאמת צדקו בכך, כי מי שרוצה לחיות חיים גשמיים, אינו מסתדר לו כשרואה דברים שיוצאים מגדר הרגיל.

מה שאין כן **יהושע וכלב, שזכרו בהכנסם לארץ שאינם עתידים לנצח את הארץ בכוחות עצמם והשליכו את עצמו על הקב"ה, כי לכן ראו את הארץ בעין רוחנית ונתדבקו אל הקדושה.**

וינהגו בכבודות

דבר זה נוגע לדין בתחומים רבים מאוד, אם למשל יסתכל האדם על תפילה ארוכה בעין גשמית, ה' ירחם עליו. איזו כבודות ירגיש! מה יהיה? וכי אצטרך לעמוד עכשיו על מקומי עד שלוש אחר צהריים ולהתנדנד?! וכיון שהוא מבין שאינו לפי כוחות נפשו, הוא נמנע. הוא מחליט שיבוא באמצע וילך באמצע או יתעסק בדברים אחרים.

ומה האמת? האמת היא שאין זה שונה מהענבים הגדולים שבארץ ישראל. **בתפילה ארוכה טמונה נשמה רוחנית, שהרי במהלכה יכול האדם לדבר עם הקב"ה, להודות לו, להתחנן על נפשו ולהתקרב אליו עד מאוד.** אך הלבוש הגשמי שלו שמוגבל בזמן ובמקום, קשה לבני אדם להכילו. ובכן, כשיזכור האדם שאין הוא בא בכוחות עצמו, כי הוא עצמו אין לו כח להתרכז שעות רבות כל-כך, אלא עליו לעשות את מה שמוטל עליו לעשות מבלי לחשוב איך יצליח הדבר באופן גשמי, אז יזכה למתנת ארץ ישראל, והיינו שהקב"ה יתן לו כוחות מלמעלה.

יגעת ומצאת תאבון

וכן הוא לענין התורה. הקב"ה הציב

הזה, וכשהוציאו דיבה, אמרו ישראל: ממה נפשך, אם אמרו האמת, אם כן לא נעלה כי טפנו יהיו לבז, ואם אמרו שקר, אם כן עכ"פ אינה ארץ מקודשת, כי בהליכתם היו צדיקים ועל ידי הילוכם לארכה ולרחבה של הארץ, נטמאו.

וכלב אמר: טובה הארץ מאוד מאוד, בשני מאודים, בין בשבחה של עצים ואבנים ובין בקדושתה, אך היא מקדשת המקודשים ומקיאה ומוספת טומאה לרשעים, והנה אם חפץ ה' בנו, היא טובה מאוד מאוד, בשני מאודים הנ"ל, אך בה' אל תמרודו כמרגלים הללו, כי אז יתהפך לרועץ ח"ו. עכ"ל החת"ס.

סיכוי מול סיכון

הוא אשר אמרנו, בארץ ישראל יש גם שפע רוחני וגם שפע גשמי, כשהאדם מבקש להתדבק אל הקב"ה, ארץ ישראל מסייעת לו בכך, ואם ח"ו להיפך, אף לזה ארץ ישראל מסייעת לו. כך מסופר על ה'בית עין' זיע"א שאמר: לפני שעליתי לארץ ישראל חשבתי שהיצר הרע אינו נכנס לשם, וכשעליתי – מצאתיו. שאלתיו: גם כאן אתה נמצא?! אמר לי: שם היה רק השליח שלי, כאן אני נמצא בעצמי. הן כך הוא הכלל תמיד, זה לעומת זה עשה האלוקים.

המרגלים עמדו על מפתנה של ארץ ישראל, ארץ זו שהודות לשפע הגדול שבה סגולתה לקדש את האדם ולטהרו, אך לשם כך היו צריכים להשליך עצמם לגמרי על הקב"ה ולהשליך מעליהם את כל הלבושים הגשמיים, וכיון שלא עשו כן, ראו אותה מציאות ממש אך בעין גשמית: תאנים גדולים, ענבים מוזרים, אנשים משונים. הם

התנשאות, דהיינו שתעלו ותגביהו לא-ל את מי שהוא בן מכי, היינו בן של מי שמך מן המצוות.

והנה בדרך כלל יש בגמילות חסד זו מנסיון המרגלים, כי יאמר האדם: איני יכול ללמד את פלוני, שהרי אינו בנוי לזה, זאת ועוד הרי הוא בא מבית פלוני וזה יכול להפריע לתלמידים האחרים. הוא לא יוכל להצליח כאן, עדיף לו שילך לישיבה אחרת...

בדרך הטבע יתכן שהצדק אתך, כי מה לעשות ובישיבה יש כללים ואי אפשר להכניס כל אחד, ובכלל – הרי הוא לא ברמה של כל הבחורים, וכי מוטל עלי להוריד את הרמה של השיעור?! אי-אפשר! אי-אפשר שכולם יסבלו בגללו.

ובכן, אם אפשר למצוא ישיבה אחרת לפי מידתו – מה טוב, אבל מה נעשה כשאינן מוצאים לו ישיבה. הלא מדובר במאות בחורים! והלב נקרע! שהרי הם נזרקים מהכא להתם ומהתם להכא ובסוף נופלים לגמרי ר"ל. והנה בדרך כלל אנשים מעדיפים להתעלם מזה, כי אינם יודעים מה לעשות, ורק מקווים שזה לא יקרה אצל בניהם. הן מכת הדור הוא והשכינה מורידה דמעות כנחל.

ואמנם אחת מהסיבות לכך היא מה שבני אדם הולכים בדרך הטבע, והיות שאינו רואה איך בדרך הטבע הבחור יצליח, הוא נמנע מלקבלו. עלינו לשנות את השקפתנו

שומר בשערי התורה, כך שכל אדם לפי מדרגתו כשיתיישב ללמוד, יראה שאין הולך לו, או מפני שאינו יכול להחזיק את ראשו, או מפני שהוא עייף, או מפני שאין לו חברותא מתאימה. אכן אם האדם יתגבר על כך, וזאת על ידי שיאמר פעם פעמיים ושלוש "אני עושה את שלי והקב"ה יתן לי את הכוחות הדרושים לי", יקבל כוחות נפלאים מן השמים.

וזהו יגעת ומצאת תאמין. כשהאדם מבטל עצמו ואומר "אמנם איני רואה שום דרך להצליח, אבל כיון שהקב"ה צוה עלי ללמוד, אני לומד", אזי אע"פ שהוא רואה דברים מפחידים, אין הוא מתפעל מהם, כי הוא אומר "בוודאי הם סימן לרוחניות", ואז הוא מקבל כוחות עצומים שכוללים גם טעם נפלא בלימוד.

כל המלמד בן עם הארץ תורה

ובענין זה יש דבר שכל היכול לפעול בעניינו באופן חיובי, אשרי חלקו, ונקדים בדברי ספה"ק "קול יעקב"⁵, שם הוא כותב על הפסוק "למטה גד גאואל בן מכי" כדברים האלה: "חז"ל אמרו (ב"מ פה, א) "כל המלמד בן עם הארץ תורה, אפילו הקב"ה גוזר גזירה, מבטלה בשבילו, שנאמר (ירמיהו טו, יט) ואם תוציא יקר מזולל, כפי תהיה". זהו מרומז בפסוק זה: למטה ג"ד, מי שרוצה להטות עצמו להקב"ה ולהיות גומל דלים, גאו-אל בן מכי, גאו הוא מלשון

⁵ להגה"ק רבי יעקב צבי יאליש זי"ע תלמידים של המגיד הק' מקאז'ניץ, רבי מנחם מענדל מרימנוב, וה'חזוה' מלובלין זי"ע. שימש כאב"ד בכמה קהילות חשובות בישראל דינוב, הוסאקוב, גלאגוב, ריישא. חיבר הרבה חיבורים ביניהם 'מלוא הרועים' כללים בש"ס והגהות שבסוף הש"ס וקהלת יעקב על חכמת הקבלה ועוד ספרים רבים.

היו באים ביום חמישי למעבידיהם להודיע להם שבשבת לא יבואו לעבודה, זאת למרות שידעו שיפטרו אותם מעבודתם. הם לא עשו חשבונות אולי כדאי לנו לחלל את השבת שהרי לא יהיה לנו איך לפרנס את משפחותינו. הם ידעו שהקב"ה לא יזניח אותם. ואע"פ שלא ראו איך זה יעבוד באופן פרקטי, האמינו שעליהם לעשות את שלהם והקב"ה יעשה את שלו.

אנו בדין והוא בדידה

כך הוא לענין כל דבר. יש איזה ענין של חסד שמוטל לפנינו ונראה לנו שלא יצליח. למשל, אנו מתבקשים לשכנע את פלוני שיתרום לדבר מצוה ואנו חוששים שלא יתן, או אנו מתבקשים ללמוד תורה עם איזה יהודי ואין אנו יודעים מה ייצא מזה. **אנו עושים למרות שנראה לנו שהמצב אבוד, כי אנו יודעים שזהו הדבר הנכון לעשות.**

הבה נזכור שהמלמד בן עם הארץ תורה, עוסק בגמילות חסד הנפלאה ביותר, ונקרא בפי המלוא הרועים "עיקר גמילות חסדים", והדברים פשוטים, שהרי הוא נותן בזה נצחיות לנשמתו אשר אין לשער את ערכה. וכיון שאנו גומלים חסד לדלים, אף הקב"ה יגמול לנו חסד. נתחזק נא אפילו במשהו בענין זה, וזה ישפיע על כל מהלך חיינו, לזכור שאנו עושים מה שמוטל עלינו, והקב"ה יתן לנו את הכוחות מלמעלה...

ולהתחיל להסתכל בעין רוחנית – אמנם איני יודע איך הוא ישתלב בין התלמידים ואיך אמסור את השיעור מעתה, אבל מה יהיה עם נשמתו, הרי היא באה לפתחי ואסור לי להפקירה! כשילך האדם עם הקב"ה ויזכור שבכוחות עצמו באמת אינו יכול (ועוד יוסיף להתפלל בדמעות שלישי), יעניק לו הקב"ה כוחות שמימיים, וכך יזכה להציל משפחות רבות בישראל.

זו היתה תמיד השקפת היראים גדולי ישראל. בוודאי צריך למצוא תחילה ישיבה המתאימה, אבל אם חיפשו ולא מצאו, כדאי הוא שהישיבה לא תהיה כזו 'מוצלחת', ובלבד שיינצלו עוד כמה נפשות, שהרי אין אנו מחפשים שהישיבה תהיה מוצלחת, אלא אנו מחפשים לעשות רצון ה'.

אין אדם שזומע לי ומפסיד

עלינו לזכור שמעשיית רצון ה' אין מפסידים. הן אמת שנצטרך להיות ער בלילה לפני שנקבל החלטה כזו, אבל אחרי הכל, אם נתבונן היטב בעצמנו נראה שהחלטתנו נגועות מאוד בחישובים טבעיים. ואם אמנם בתחילה צריך לעשות חישובים כאלה, כי אסור לחיות בלי חשבון, אבל בסוף צריך האדם לעזוב את כל החשבונות ולהשליך את הכל על הקב"ה.

הרי זה דומה למה שהיה באמריקה קודם המלחמה, כידוע שהיראים והשלמים

לזכות יחזקאל זאב מאיר בן מלכה ציפורה
פטרון מדור עיון תפילה

מדור עיון תפילה

בקשה מיוחדת להרגיש את מתיקות התורה

כשגופו נחלה, הוא מתבלבל בין רע לטוב, ומתחיל להמשך אחר הרע ולסלוד מן הטוב). כך בני אדם שנפשותיהם חולות, מתאזים ואוהבים הדעות הרעות ושונאים הדרך הטובה, ומתעצלים ללכת בה, והיא כבידה עליהם למאוד לפי חליים (הנפש הבריאה אוהבת את הדעות המבריאות ושונאת את הדעות המחליאות, מנגד, הנפש החולה, מהפכת בין רע לטוב, היא אוהבת את הדעות המחליאות ושונאת את הדעות המבריאות). וכן ישעיהו אומר באנשים הללו (ישעיה ה, כ) הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע שמים חושך לאור ואור לחושך שמים מר למתוק ומתוק למר, ועליהם נאמר (משלי ב, יג) העוזבים ארחות יושר ללכת בדרכי חושך. ומה היא תקנת חולי הנפשות? ילכו אצל החכמים שהן רופאי הנפשות וירפאו חליים בדעות שמלמדין אותם עד שיחזירוהם לדרך הטובה, והמכירים בדעות הרעות שלהם ואינם הולכים אצל החכמים לרפא אותם, עליהם אמר שלמה (משלי א, ז) חכמה ומוסר אוילים בזו. עכ"ל הרמב"ם.

מבאר ה'דגל מחנה אפרים': זה מה שאנו מבקשים בברכת הערב נא, כי הגה כשיש לאדם עוונות, העוונות מחליאים את נפשו וגורמים לה להתחיל להתאוות לדעות הרעות. על כן אנו מבקשים הערב נא ה' אלוקינו, שהקב"ה ירפא את נפשינו ונחזור

הערב נא ה' אלוקינו את דברי

תורתך בפינו

בברכת התורה אנו מבקשים "הערב נא ה' אלוקינו את דברי תורתך בפינו". בקשה מיוחדת היא להרגיש טעם עולם הבא. הן בדרך כלל עובד האדם את בוראו כשור לעול וכחמור למשא מבלי לצפות לתמורה בעולם הזה, שהרי כך אמרו היום לעשותם ומחר לקבל שכרם, ואילו כאן אנו מבקשים לקבל את התוצאה שהיא מתיקות התורה.

הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע

ובענין זה מצאנו דבר נפלא בספה"ק "דגל מחנה אפרים" (פרשת בשלח), והוא מיוסד בוודאי על דברי הרופא הגדול הרמב"ם ז"ל (הלכות דעות פ"ב ה"א), וזה לשון הרמב"ם: חולי הגוף טועמים המר מתוק ומתוק מר, ויש מן החולים מי שמתאוה ותאב למאכלות שאינן ראויין לאכילה, כגון העפר והפחם, ושונא המאכלות הטובים, כגון הפת והבשר, הכל לפי רוב החולי (אין הכוונה שיש להם איזה קלקול בעלמא באחד החושים שלהם, אלא הכוונה שאם בדרך כלל האדם נמשך אחר מה שמביא לו חיות כגון פת ובשר, וסולד ממה שיכול להזיק לו, כגון עפר ופחם,

להמשך אחר התורה הקדושה.

בזה הוא מבאר הפסוק "ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם", היות שהם עצמם היו ממורמרים, לכן טעמו טעם מר במים. ומבאר שכך הוא לענין התורה, שהרי התורה בעצמותה מתוקה מדבש ומנופת צופים, אלא שהאדם מאחר שהוא מלא עוונות, אינו נמשך אחר הטוב והמתוק, אלא אחר המזיק והמר. לכן מתפלל האדם להקב"ה שיסיר ממנו העוונות ויחזיר את לבו אל מצבו הראשון להתאוות למתיקות התורה.

אמור מעתה: כשהאדם מבקש הערב נא ה' אלוקינו את דברי תורתך בפינו, אינו בקשתו סתם שימתיק לו את התורה, אלא בקשתו שיכבס אותו כבבורית ויהפך את מוחו ולבו עד שתחזור נפשו להיות נפש בריאה, וכשתהיה נפש בריאה, ממילא תתאוה למתיקות התורה.

מתוקה מדבש ומנופת צופים

יש ובני אדם סבורים שהתורה מתוקה רק למי שיש לו את הכלים להכילה, כגון מי שנולד עם כשרונות מבורכים ויכול לראות הצלחה גדולה בלימודו, ולא למי שטבעו מתאים יותר לגמילות חסדים וכדו', כי הוא אינו יכול להרגיש מתיקות התורה. ובכן, לפי סברה מוטעית זו, מה יכוון השני העובד לפרנסתו בברכת הערב נא? הוא יכוון: הלוואי שגם אני הייתי זוכה לאותו תענוג נפלא שזוכה לו אותו למדן שמבין וזוכר וכותב חידושים...

והאמת, שמתיקותה האמיתית של

התורה איננה אותה הנאה שמגיעת מההצלחות החיצוניות העוטפות אותה, אלא היא באה מהאור האלוקי שבתורה. וממילא אינה תלויה כלל בשאלה אם האדם מוכשר או לא, או אם יש לו כח הריכוז או לא. אלו נסיונות הם כמו כל הנסיונות האחרים שיש לאדם, אבל המתיקות עצמה היא שווה לכל נפש ושייכת לכל נשמה ישראלית, כי כל נשמה נהנית מאותו אור אלוקי הטמון בתורה, אך התנאי בזה שישוב מעוונותיו, כי כל עוד אינו שב מהם, אינו יכול להמשך אחר מתיקות התורה. ולכן מבקש האדם בברכת הערב נא, שהקב"ה יסיר ממנו העוונות וממילא ישוב להרגיש את נועם מתיקות התורה.

ואמנם ראוי לציין, שאין צריך להיות בשביל זה צדיק גמור, אלא כל כמה שהאדם מכניע את עצמו ושב בתשובה, הוא מפתח בעצמו לפי מדרגתו היכולת להרגיש את מתיקות התורה.

צדיקים מתרפאין בה ורשעים נידונין

בה

כעת נרחיב את הדברים על-פי יסוד שיסד הבעש"ט הק' זיע"א (צפנת פענח פרשת בשלח)⁶: במדרש איתא והנה טוב מאוד - זה גהינום. והפירוש, כי הנה איתא (נדרים ת, ב) עתיד הקב"ה להוציא חמה מנרתיקה, צדיקים מתרפאין בה ורשעים נידונין בה. ואמר הבעש"ט הק' שלעתיד לא יהיה גהינום, רק יכניסו את הרשעים לגן עדן, וזה יהיה להם לגהינום, שישמעו איך

⁶ מובא בספר 'בעש"ט עה'ת' בראשית (אות פא).

שהאדם נמצא בעולם הגופים, עליו לפתח אהבה ותשוקה למזון הנשמה, כי רק מה שיקנה לנשמתו בעולם הזה, יקח עמו לעולם הבא.

ולכן מבקש האדם בברכת התורה שירגיש מתיקות בלימוד התורה, בהליכה בדרכי התורה ובלחיות חיים של תורה. אומרים לאדם: אם אתה רוצה ליהנות בעולם הזה ובעולם הבא, עליך לפתח נועם ומתיקות (געשמאק) בלהטיב לאחרים, כי זהו חיות. אחרי ה' אלוקיכם תלכו. כפי שהקב"ה רחום וחנון, אף נשמתך רוצה שתהיה חנון ורחום. גופך אינו רוצה. גופך רוצה להחזיק הכל לעצמו, אבל אתה מחויב לחבר את נשמתך לחיים של תורה. ואז כשתבוא לאחר מאה ועשרים לשמים, תרגיש הנאה ותענוג.

על זה כתב ה'דגל מחנה אפרים': לאדם יש גוף שמסתיר ממנו את המתיקות שיש בחיים מעין אלה. אם לא ישקיע, לא ירגיש את המתיקות מעצמו. וכאמור, אין הכוונה לתענוג החיצוני שבעשיית פלפולים, אלא לתענוג שבא מאור התורה, והיינו האור שמאיר מחמת קרבת אלוקים על ידי ביטול להקב"ה ועל ידי תיקון המידות ואף גם על ידי עסק התורה. לכן מוכרח האדם לפתח בעצמו כל ימיו להרגיש מתיקות בתורה ובמצוות, כי רק כך יוכל ליהנות בעולם הבא, ואם לא ירגיש מתיקות בתורה ובמצוות אלא יקיים אותן במרירות, גם כשיבוא לעולם הבא יהיה מר נפש.

כשהאדם מבקש הערב נא, כוונתו לבקש שיתחבר למזון הנשמה ובזה ימצא טעם טוב בחייו. שירגיש תענוג בשבת, תענוג ביו"ט, תענוג בשמיעת דברי תורה וכן

מתפללים בשמחה ורוקדים ולומדים בהתמדה, וזה להם לצער ייחשב, שלא היו מורגלים בוה. אם כן בזה עצמו שהצדיקים מתעננין בו, בו הרשעים נידונין.

וכן הביא בספר "כתנות פסים" (פרשת צו): במה שהצדיקים מתרפאים בו, דהיינו תורה ותפילה, בזה עצמו נידונין הרשעים. וזהו זאת זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו, המצורע נטהר על ידי שמביאים אותו אל הכהן אשר נאמר עליו "שפתי כהן ישמרו דעת", ועל ידי היסורים שהוא מתייסר כשאינו מבין את דברי התורה היוצאים מפיו.

והנה הדברים כפשוטן מבהילים מאוד, שהרי רוב בני אדם לא התרגלו ליהנות מלימוד עשר שעות רצופין או משמיעת שיעור כמה שעות רצופין, אלא לומדים משום שצריך ללמוד, וכאן אנו רואים מדברי הגמרא בנדרים וביותר מדברי הבעש"ט הק', שאומרים לו לאדם: בבוא היום יכניסו אותך לגן עדן מקום שלומדים בו בלי הפסק, אם תהנה מזה – מה טוב, ואם לאו – קשים ומרים יהיו יסוריך...

לימוד השפה שבעולם הבא

ונראין הדברים שכל זה מיוסד על הכלל הידוע שכל מה שיש לאדם בעולם הבא, הוא ממה שקנה בעולם הזה, ולכן אם האדם מפתח בעולם הזה אהבה לרוחניות, יזכה להרגיש טעם רוחני גם בעולם הבא. והרי זה דומה למי שנוסע לארץ נכר, שאם ילמד בתחילה את שפתה, יוכל לדבר שם עם כל אחד, ואם לאו – לא ימצא שם ידיו ורגליו, ואם ילמד רק חלק מן השפה – יסתדר רק באופן חלקי. אף כאן, הגם

את דברי תורתך בפינו היא בקשה כללית, היות שהאדם יודע שתכליתו בזה העולם היא להרגיש מתיקות בחיים של תורה ושהיא עבודה תמידית שאינה קשורה לעסק התורה בלבד, לכן הוא מבקש שיהיה מאותם אנשים שיודעים להבדיל בין מר למתוק...

על שלא ברכו בתורה תחילה

והוסיף ה'דגל מחנה אפרים', שזהו הפירוש במה שהשיב הקב"ה על מה חרבה הארץ על שלא ברכו בתורה תחילה, ותמהו כל הספרים וכי בשביל שלא ברכו ברכת התורה ייחרב הבית! אך הפירוש הוא על-פי האמור, כי הגם שהאדם לומד, אם אינו מבין שעליו להתרגל להמשך אחר מתיקות הרוחניות וכלל כלל לא אחר מתיקות הגשמיות, הפסיד את תכלית חייו.

ולמשל, בענין גמילות חסד, הנשמה חיה מנתינה לאחרים, הגוף חי מלקיחה, הוא אוכל, הוא מתקמץ, הוא מרוויח כסף, הוא שואב כבוד, וכן הלאה. ובכך, על האדם להתרגל ליתן כמה שיותר, ובכך להתחבר למזון הנשמה.

כי מוצאי מצא חיים – מעשה ברכבת

המות

יהודי אחד ביקש מסבו ניצול שואה שיספר לו מזכרונותיו בשואה. אמר לו סבו: הבה ואספר לך! נסעתי ברכבת שהובילה אותנו אל מחנות הכפייה, שכבתי שם תשוש וחלוש בין שלדי אנשים שכבר נפחו את נשמתם מזמן. הרגשתי שגם תורי לנפח את נשמתי מגיע. היה אז כפור חזק. חיפשתי מישהו שיוכל לעזור לי. סובבתי את ראשי מעט וראיתי מאחורי בחור שהיה נראה בריא

הלאה תענוג בכל דבר שנותן חיות לנשמתו. ומאידך, את ענייני הגוף יעשה רק כדי לצאת ידי חובה, לא ח"ו להיפך.

הדיבור האהוב לפני המקום

וזהו גם מה שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות (אבות א, יז) בענין הדיבור האהוב, וזה לשונו: הוא הדיבור בשבח המעלות השכליות או מעלות המדות, ובגנות הפחיתויות משני המינים גם יחד, והערת הנפש לאלה בסיפורים ובשירים, ומניעתה מהן באותן הדרכים עצמן. וכן לשבח המעולים ולהללם במעלותיהם, כדי שייטב מנהגם בעיני בני אדם וילכו בדרכם, ולגנות הרעים בפחיתויותיהם, כדי שיתגנו מעשיהם וזכרם בעיני בני אדם, ויתרחקו מהם ולא ינהגו במנהגם.

הקב"ה אוהב דיבור בשבח המעלות השכליות מפני שהוא מפתח תשוקה לרוחניות. מה שאין כן הדיבור המיותר בענייני המאכלים והתבשילים ואופני הכנתם, כי על ידו מפתח האדם תשוקה לדברים גשמיים ומתרגל לשאוב מהם את חיותו.

הנוק של הדיבור סביב האוכל

כך התבטא הרה"ק רבי ישראל מסטאלין זיע"א: הדיבור סביב האוכל מושך את האדם כלפי מטה יותר משהאוכל עצמו עושה זאת. והטעם בזה, כי לאכול האדם מוכרח, והגם שהוא נהנה מזה, מה יעשה ועדיין לא הזדכך. אבל הדיבור בענייני האכילה, אך למותר הוא, והרי הוא מגשם את עצמו במחשבה שבמוחו.

עכ"פ הבקשה הערב נא ה' אלוקינו

היה מותש מהנסיעה הארוכה במטוס, שהרי זקן בא בימים היה, אזר כח ונסע ברכבת לאנטוורפן מהלך שש שעות.

מה התברר? התברר שר' מרדכי לעווין נ"י בעל המלונות בשווייץ אשר גדולי ישראל היו מתאכסנים שם, חיתן אחד מצאצאיו, והיות שהרב קאפלמאן גם כן התאכסן שם, עשה עכשיו את דרכו ברכבת שש שעות כדי להשתתף בשמחתו.

התפלא הרב פישר, היתכן שבשביל להכנס לחתונה ולומר מזל טוב יתאמץ כל-כך עד כדי מסירות נפש?! התבטא באזניו: ראש הישיבה לימדני היום מדרגה חדשה בהכרת הטוב. אמר לו ראש הישיבה: אין זה הכרת הטוב אלא פריעת חוב.

הרב קאפלמאן הבין שמי שקיבל טובה מחויב להחזיר, ואם אינו מחזיר, הרי הוא משחית את נפשו ונחשב כאילו נשאר חייב לו חוב. כשאני זקוק לטובה, אני יודע כבר איך לתפוס את פלוני, אבל כשהוא צריך אותי, אני נעלם, איני יכול, אני עסוק וכו'.

השוחד יעזור עיני חכמים

בכלל היה מושלם מאוד בענין הכרת הטוב ומדבר אודותיו הרבה. מרגלא היה בפומיה שזהו הטעם באיסור לקיחת שוחד, כי הנשמה אינה מסוגלת להחזיר רעה תחת טובה, ולכן אם הדיין יקבל שוחד מאחד מבעלי הדינין לא יוכל לפסוק כנגדו, שהרי יש לו שורש של הכרת הטוב ואינו יכול להשתמט ממנו.

וכבר סיפרו חז"ל (כתובות קה, ב) על רבי ישמעאל ב"ר יוסי, שארסו היה מביא לו סל עם פירות מדי ערב שבת. פעם הקדים להביא לו ביום ה'. שאל אותו רבי יוסי:

וחזק. ביקשתי ממנו בשארית כוחותיי שיעשה לי טובה וישפשף את גופי בידי כדי לחממו. הבחור נענה לבקשתי ומזה קיבלתי חיות חדשה ושרדתי את השואה.

המשיך הסב וסיפר: לאחר כמה שנים הקרה ה' לפני אותו בחור. התרגשתי. אמרתי לו עם דמעות בעיניי: בזכותך שרדתי את השואה והקמתי משפחה. אמר לי הלה: סבור הנך שאני הצלתי את חיך, ולמען האמת אתה הצלת את חיי. תמהתי על דבריו. אך הוא הסביר: באותו זמן הייתי כל-כך שבור ברוחי משום שלא ראיתי שום תכלית וסיבה לחיי, עד שכמעט פרחו נשמתי מרוב צער ועגמת נפש. לפתע סובבת את ראשי אלי וביקשת ממני לחמם אותך, וכיון שמלאתי את בקשתך וראיתי שהחייתי אותך, נכנסה בי רוח חדשה, רוח של חיות, וממנה שאבתי כח עד שהגיעה עת פקידה...

אכן מעשים שבכל יום ואין צריך להגיע בשביל זה לשואה. ובעולם האמת, שם אין כלום, כי אם מה שמדבר אל הנשמה. יש אנשים בינינו שפיתחו באמת חוש נכון לעזור לאחרים, ואפילו לנרד שינה בשביל אחרים. המתיקות צריכה לעבור מחלק הקבלה לחלק הנתינה. **הערב נא. על האדם להתחנן על כך, עזור לי להרגיש מתיקות בנתינה,** כי הגוף מושך לכיוון השני...

השקפת התורה על הכרת הטוב

היום הוא היארציית של הגה"צ רבי יצחק דוב קאפלמאן זצ"ל ראש ישיבת לוצערן, שמעתי מתלמידו הרב מתתיהו פישר שליט"א, שפעם לאחר ששהה בבין הזמנים באמריקה, התלווה עמו בדרכו חזרה לשווייץ. והנה ביום שהגיע לשווייץ וכבר

הישועה תגיע, והכל כדי שאזכה לאותה קרבת אלוקים שיש בבטחון בה'.

הקב"ה שולח מתנות לאדם בדמות נסיונות, כדי שיוכל להרגיל את עצמו במידת הבטחון. למעלה בשמים אף אחד לא יוכל לעזור לאדם, ורק הבטחון שהשריש בנפשו יעמוד לו. הן יגיעו אז מלאכי חבלה וכו', ורק אם הרגיל את עצמו להשליך את יהבו על ה' במצבים של פחד ושל חוסר אונים, יוכל להנצל מהם גם אז על ידי בטחון.

יש הסבור שלחיות חיים של בטחון הוא רק הידור או המלצה, ולכן הוא אומר לעצמו: איני רוצה לחיות חיים כאלה, שהרי אני רואה שבעלי הבטחון פוקדים אותם נסיונות רבים... מעדיף אני לחיות חיים פשוטים ולוותר על ה'פרנסה הגדולה' שבאה בעקבות הבטחון...

לא, אין הדבר כן. אין שתי דרכים. כל הנסיונות נועדו להביא את האדם אל הבטחון בה', כי זה הדבר היחיד שיעמוד לו בבואו לעולם האמת. ועל זה אנו מתפללים שנתחיל לאהוב מהלך זה ולמאס כל מהלך אחר.

התורה מתשת כחו של אדם

ומה כל זה שייך לברכת התורה, ולכאורה הוא שייך להשקפת האדם באופן כללי? התשובה היא, שאחד מהאופנים לקבל הרגשות אלה וגישה כזו לחייו, היא על ידי עסק התורה ביגיעה. שהרי אין דבר קל להגיע לזה. אפשר לדבר עליו, אפשר להסבירו, אבל כדי שיתחולל השינוי בפועל, אינו דבר קל, כי הגוף מושך בכל עת כלפי מטה. האדם יכול להיות בן שישים וכן שבעים ועדיין גופו מושך לדברים גשמיים.

"מאי האי?" אמר לו: יש לי דין תורה אצלך, ואמרתי לעצמי, כיון שאני כבר מגיע לביתך, כבר אביא לך את סל הפירות. אמר לו רבי ישמעאל: איני מקבל ממך וכבר נפסלתי לרון אותך.

זוהי המציאות, הגוף אינו רוצה להחזיר. וכי יש לי זמן ללכת לחתונות?! יש לי די והותר מה לעשות. אכן כן, לראש הישיבה עם התמדתו העצומה, היה הרבה מאוד מה לעשות, אלא שפיתח אהבה עצומה ומתיקות להשקפת התורה, והשקפת התורה אומרת שעל האדם להיות אדם שונה לגמרי, אדם מתוקן במידותיו.

ומי שִׁמְפַתֵּחַ תשוקה למהלך הנכון, באמרו: זוהי האמת, איני רוצה להיות מושחת, רצוני להיות נשמהדיגער מענטש, הוא זה שבעולם האמת יהיה לו עם מה לגשת לשולחן. חבירו שלא השכיל לפתח תשוקה כזאת, כשיבוא לעולם האמת ויבקש לקחת, יאמרו לו: במחילה מכבודך, כאן יכולים רק ליתן, כאן אפשר רק להלל ולהודות להשי"ת, אי-אפשר לקחת כאן.

קבינו מעתה כמה דמעות אנו צריכים להוזיל כדי שִׁנְפַתֵּחַ תשוקה אמיתית לחיים של תורה.

חיים שיש בהם אהבת תורה

לפני תקופה דיברנו כעין זה שהאדם מתחנך בפני השי"ת שיתן לו תשוקה לחיות חיים של בטחון, וכך הוא מבקש: "נא אל תצריכנו לא לידי מתנת בשר ודם ולא לידי הלוואתם כי אם לידך המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה". כבר נמאס לו להרגיש את המתיקות של לעשות כל דבר בעשר האצבעות. כדאי לי מעתה שלא לראות איך

גשמיכם בעתם כו', לכאורה יפלא: הלא מדותיו של ה' יתברך הוא הכל מדה כנגד מדה, וכאן אינו מובן מהו ענין זה לזה? אמנם יש לומר דרש"י ז"ל פירש אם בחקוטי תלכו, יכול זהו קיום המצות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו, הרי קיום המצות אמור, הא מה אני מקיים אם בחקוטי תלכו, שתהיו עמלים בתורה, עד כאן. והיינו הגם שהאדם יודע כל התורה כולה וסוד מצותיה, עם כל זה צריך להיות עמל ויגע בתורה וכמו שכתוב (יהושע א, ח) והגית בו יומם ולילה, כי בכל מה שלומד יותר בעמל ויגיעה, אז מוצא יותר תענוג ותוספות שכל חרש ששיג (וכמו שנתבאר, כי כשהאדם מתייגע בתורה, הוא מקלף את החומר, וממילא נשמתו מאירה ומתחיל להרגיש את מתיקות התורה), וזהו מצוה בפני עצמה להיות עמל ויגע בתורה ולהוסיף בכל עת תענוג יותר. ולזה מבטיח לנו ה' יתברך אם בחקוטי תלכו, היינו אם תהיו עמלים בתורה להוסיף תענוג, אז ונתתי גשמיכם בעתם שהוא גם כן תוספות תענוג וכנ"ל, ויהיו גשמי ברכה, וכמאמר חכמינו ז"ל, שברכה באה לעולם ורפואה באה לעולם, וכן שאר דברים, כי ידוע מאמר חכמינו ז"ל כי הוא חיות ושפע עליון הקודש אך שנתגשם בזה העולם להוליך ריח וטעם לכל העשבים והפירות ולכל המאכלים וליתן תוספות תענוג, ובזה הוא ממש מדה כנגד מדה.

השינוי אינו דבר שנעשה ממילא. על זה אמרו לנו חז"ל התורה מתשת כחו של אדם, והיינו כי הנשמה מאירה, הנשמה משתוקקת לרוחניות, היא יודעת מה זאת הכרת הטוב, היא יודעת מה זה לעשות חסד, היא יודעת מה זו תפילה, אלא שהגוף מסתיר. וכאשר האדם עוסק בתורה ביגיעה, הוא כבר רוצה ללכת לעסקיו ואינו הולך, והוא מתייגע להבין את עומק הסוגיא, יש בזה סגולה, והיא הסגולה החזקה ביותר עכ"פ כשלומדים נכונה, כדי להגיע להערב נא, שהיא מרגיעה את הגוף באופן נפלא וממילא הנשמה מתחילה להאיר.

על האדם לכוון את המטרה בלימודו בשביל להרגיע את גופו ולהאיר את נשמתו, וכך יוכל להרגיש טעם בשבת ויו"ט ובכל דבר שבקדושה. הוא מבין שאין לו עצה אחרת, כי אם על ידי יגיעת התורה, ולכן הוא מבקש: עזרני ללמוד, עזרני להבין את הלימוד, עזרני להוסיף על לימודי. אם עד עכשיו למדתי כל יום שלושים דקות, עזרני ללמוד מעתה שלושים וחמש דקות ברציפות. הוא מתאמץ בכל כחו, וכל כך למה? משום שיודע שהתורה מתשת תביאנו לידי הערב נא.

ונתתי גשמיכם בעתם – מדה כנגד

מדה

לסיום נביא מספה"ק אוהב ישראל (לשבת): אם בחקוטי תלכו כו' ונתתי

יום המישי פרשת בהעלותך – ט"ז סיון ה'תשפ"א

עבודת השמחה וגילוי הנשמה – במשנת ה'בית אהרן'

הרה"ק רבי אהרן מקארלין בהרה"ק רבי אשר מסטאלין זיע"א

דער פריילאכער צדיק

הצדיקים חיבבוהו מאוד. כן ידוע כי הרה"ק רבי משה מקאברין זיע"א קרא לו "דער פריילאכער צדיק" [הצדיק השמח]. עבודה גדולה עבד כדי להיות בשמחה בכל מצב שבעולם, וכך לימד את תלמידיו לעבוד עבודה זו.

לאחר נישואיו סמך על שולחן חותנו הרה"ק רבי מרדכי מקרעמניץ זיע"א במשך תקופה של כמה חדשים. ובאותה תקופה היה מקבל מכתבים מאביו הרה"ק רבי אשר מסטאלין זיע"א. באחד המכתבים ביקש ממנו שיסע לשבת אל הרה"ק מאפטא זיע"א. ה'בית אהרן' קיים את צוואת אביו ונסע אל הרה"ק מאפטא לשבת פרשת ויגש. כשנכנס, אמר הרה"ק מאפטא לחסידים: הראיתם?! רבי אשר סטאלינער'ס זון איז געקומען, האט ער אונז געבראכט א פולע שטוב שמחה. זעהט ווי די ווענט פרייען זיך, עוז וחדוה במקומו [בנו של רבי אשר מסטאלין בא, הביא לנו בית מלא שמחה. ראו איך שהקירות שמחים, עוז וחדוה במקומו].

מי יכול לעלות על העגלה?

נכדו הרה"ק רבי יעקב חיים מסטאלין זיע"א מנו"כ בדטרויט סיפר: היה אחד מחסידי ה'בית אהרן' שהתעורר בו מרה

שחורה ר"ל, הוא הרגיש בכל עת שאינו עושה דיו בעבודת ה'. פעם ניגש אל רבו ה'בית אהרן' ואמר: אני מבקש שהרבי ישא אותי על כתפיו [בעבודת ה']. אמר לו ה'בית אהרן': כשבני משפחת הכלה נוסעים בעגלה לחתונה שנערכת בעיר אחרת, אם בא אחד ומבקש מהם להצטרף אליהם בניסיעתם כדי להגיע למחוז חפצו, מתנים עמו: אם אתה בשמחה, אתה יכול לעלות על העגלה, ואם לאו – אין אתה יכול לעלות, כי אינו מן הדין שאנו נשמח ואתה תהיה שקוע במרה שחורה. אף כאן – אמר לו ה'בית אהרן' – **אם אתה רוצה שאשא אותך על כתפיו, אתה מוכרח להיות בשמחה...**

כי בשמחה תצאו

כשחלה מחותנו הרה"ק ממקארוב זיע"א חותן בנו הרה"ק רבי אשר האדמו"ר הצעיר זיע"א, התהלכו אז כל בני הרה"ק ממקארוב אפופי דאגה וקרעו וקיעים בתפילותיהם, רק חתנו הרה"ק רבי אשר לא השתתף עמם ולא היו ניכרים עליו סימני דאגה. כשהבריא, אמרה בתו אשת הרה"ק רבי אשר לבעלה הצדיק: ניכר הדבר שחתן אינו בן... השיב לה: **מה שהם עשו עם העצבות, אני עשיתי עם השמחה...** הם בשלהם ואני בשלי, כפי שלמדתי מאבי הק'. ה'בית אהרן' היה מלמד לתלמידיו

שהראשון הגם שהוא חבול, כיון שלבו פועל כראוי, הרי הוא נמצא במקום הנכון, מה שאין כן השני, שהגם שנראה טוב, אבל אינו נמצא במקום הנכון. כן הוא הדבר לעניינינו, מי שהוא בשמחה, הגם שהוא חבול ופצוע מחמת העבירות שבידו, הרי הוא עומד במקום הנכון, ואמנם מעתה יהיה עליו לשוב על מעשיו הרעים ולהרבות בתורה ומצוות כדי לרפאות את פצעיו. מה שאין כן מי ששרוי בעצבות, שאינו נמצא במקום הנכון. עוד אמר ה' **בית אהרן'**: די איידלסטע מרירות האט פארט א נגיעה מיט עצבות, און די געמיינסטע שמחה וואקסט פון קדושה [אפילו המרירות העדינה ביותר, כגון מרירות שמקורה בשברון לב של חשבון הנפש, נגיעה בעצבות, והשמחה הזולה ביותר, צומחת מקדושה].

השמחה היא התפשטות הקדושה

ובכן, על מנת שנוכל לקיים את צוואת ה' בית אהרן' למעשה, יש להרחיב בביאור אמרתו זו האחרונה, כי מתוך כך נוכל למצוא בע"ה עצה למעשה. הנה על דרך אמרתו של ה' בית אהרן' יש גם מהרה"ק מקאצק זיע"א ונדפס בספר 'אמת ואמונה' (אות רמד), שהשמחה היא התפשטות דקדושה. והיינו כי לכל אדם יש נשמה שהיא קדושה מאוד, חלק א-לוה ממעל, אלא שהיא טמונה ומכוסה בחומר ובעבירה, ולכן אין לו לאדם ההרגשים הנכונים שהיו צריכים להיות לו אילו היתה נשמתו מתפשטת ומאירה, ולכן אינו חושב את המחשבות הנכונות והחומר שלו מושך אותו לאן שמושך.

השמחה גורמת לנשמה שתתפשט לחוץ ולא תהיה טמונה כל-כך בתוך החומר,

שהשמחה אינו מעלה בעלמא, אלא היא יסוד איתן בעבודת ה'. פעם התבטא: בעבר היה הבעל דבר צריך לעבוד על כל ענין בנפרד. היום – מצא דרך קלה יותר, אין הוא מניח לאדם לשמות, ועל ידי כן הוא מוביל אותו לאן שרוצה.

הדברים מאלפים, כי הנה יש שאדם מצטדק לאמר: הרי אינני שרוי בעצבות, וכי מחויב אני דווקא לשמוח?! אך לא, ברגע שאין האדם בשמחה, הוא פותח פתח ליצר הרע להכשילו בכל דבר אסור.

כן אמר ה' **בית אהרן'**: **צריך להתייגע על שמחה יותר משצריך להתייגע על כל המידות.** וטעם הדבר, כי כל המידות הרעות, כגון קנאה ושנאה וכעס וכו', שורשם בעצבות, וכשהאדם בשמחה, אינו מקנא ואינו כועס ונקל לו לעזור לאחרים...

עדיפה שמחתו של פראסטאק

פעם התבטא: **ס'בעסער פרייליכקייט פון א פראסטאק, איידער חסידות בעצבות.** עד כדי כך, כי הגם שהאדם חלש בעבודת ה', כל שהוא בשמחה, הוא נמצא במקום הנכון, ואם כן עדיפה שמחתו על פני החסידות בעצבות.

משל לסבר את האוזן: יש מי שנחבל בידיו וברגליו ומטפטף ממנו דם ומראהו מבהיל, והנה בא הרופא לבדוק אותו, ולאחר כמה רגעים אומר: ברוך ה'! יש לו דופק, יש לו נשימה, אין צורך לדאוג, כל הפצעים שלו יתרפאו בע"ה. מאידך, יש מי שנפל ולא נפצע כלל, וכשהרופא בודק אותו, מיד הוא מקים קול זעקה: הבהילו אותו לבית החולים, לבו אינו פועל כראוי...

החילוק בין הראשון לשני הוא,

לדמות את האדם לתינוק ולומר לו למד ממנו ותעשה אף אתה כמותו, הרי התינוק יש לו טבע של תינוק, והגדול יש לו טבע של גדול. אך הפירוש הוא כאמור, מהתנהגות התינוק אנו יכולים להבין שזהו טבעה של הנשמה בעצם, ואם כן עלינו המלאכה מוטלת לגלות את הנשמה ולקבל בחזרה את טבעה האמיתי, וכפי שהתינוק כשהוא רעב מיד הוא בוכה לאמו, כך אנו כשנשמתנו תהיה גלויה, כל פעם שנרגיש מחסור, מיד נבכה להקב"ה במקום לפנות להשתדלות ועסקנות.

טבעו של אדם להיות שמח

כן סיפר הגאון ר' אברהם ארלנר שליט"א בעל ברכת אברהם על מרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל שפעם שאל כמתפלל על טבע התינוק לשמוח – מדוע הוא שמח? הא תינח מה שאינו דואג, שהרי אינו צריך לפרנס משפחה, אבל מדוע הוא שמח? הוא שאל והוא השיב: **כפי הנראה טבעו של אדם מעצם בריאתו, הוא להיות שמח**, אלא שהדאגות מקלקלות את השמחה, וכיון שאין לתינוק דאגות, ממילא הוא שמח.

הן אמת שיש בני אדם שיסוד העפר מרובה אצלם ולכן נוטים יותר לעצבות, אך כל זה רק בנוגע לחומר המסתיר את הנשמה, וכפי שיש בני אדם שיסוד המים מרובה אצלם ונוטים יותר לתאוות, או בני אדם שיסוד האש מרובה אצלם ונוטים יותר לכעס, ואף את אלה אפשר להטות לטובה, וכמפורסם וכידוע שכל אחד מהיסודות הוא כלי נפלא לעבודת ה', ולמשל מי שיסוד האש מרובה אצלו נקל לו להתלהב מדברים שבקדושה, וכמו כן מי שיסוד העפר מרובה

והרי יתכן שיראו את התפשטותה על פני האדם, כמאמר הפסוק (קהלת ח, א) חכמת אדם תאיר פניו. ואף אם היא עדיין לא נראית מבחוץ, מכל מקום היא קיימת, **וכל כמה שהאדם מוסיף לשמוח, נשמתו מוסיפה להתפשט, עד שאפשר לראותה אפילו על פניו**. הרי אומר: מה שרואים את השמחה על הפנים, הוא רק סימן למה שקורה בפנים על ידי השמחה, והוא התפשטות הנשמה לחוץ.

עוז וחדוה במקומו

והאמת שהיות שהנשמה היא חלק א- לזה ממעל, היא אמורה להיות שמחה באופן טבעי, שהרי כך נאמר "עוז וחדוה במקומו", אלא שהעבירות גוזלות ממנה את שמחתה. וכבר אמר כן הרה"ק מצאנו זיע"א: הן רואים שהתינוקות שמחים בלי שום סיבה, הולכים ושבים, קופצים ומדלגים והשמחה נסוכה על פניהם, וכיון שהם גדלים, הם מאבדים את שמחתם. הסיבה לכך, כי העבירות גוזלות מהם את שמחתם, ואכן מי שאינו חוטא, השמחה נשארת בו. אלו דברי הרה"ק מצאנו, והיינו משום שעל ידי העבירות החומר נעשה יותר עב וקשה ומסתיר יותר את הנשמה.

צריך ללמוד מהתינוק שתמיד

בשמחה

כעין זה אמר הרה"ק רבי יצחק מווארקא זיע"א: שלושה דברים צריך ללמוד מן התינוק: א. כשהוא רעב מיד הוא בוכה. ב. הוא עסוק בכל עת ואינו הולך בטל. ג. הוא תמיד בשמחה ואין לו שום דאגה. הנה במושכל ראשון דברי הרה"ק מווארקא קשה להולמן, כי איך אפשר

החומר. **ונמצא שהיא עבודת ה' ממש**, חוץ משהיא דרך בעבודת ה', שהרי תביא אותו לכל הדברים הטובים והנכונים.

השמירה על המחשבה הדיבור והמעשה

והנה עצות רבות יש להרגיל את עצמנו להיות בשמחה תמיד, ואחת מהן מצאנו במכתב שהרה"ק ה'צמח צדק' מליובאוויטש זיע"א כתב לאחד מחסידיו, וזה תוכן דבריו: המחשבה והדיבור והמעשה הם שלושה לבושים של הנפש והם המנהגים את האדם, שהרי בכל עת הוא פועל במחשבתו או בדיבורו או במעשיו, ושם נמצאת בחירתו, כי הרשות נתונה לאדם לחשוב ולדבר ולעשות ככל העולה על רוחו לטב ולמוטב.

ומעתה כשהאדם בא להרגיל את עצמו להיות בשמחה, עליו לשמור את מחשבתו שלא לחשוב מחשבות מעציבות כי אם מחשבות משמחות. ואמנם עבודה היא, שהרי מדי פעם יחדרו במוחו מחשבות מעציבות, כגון מחשבות מן העבר, ויהיה עליו להזכיר לעצמו שהוא מצווה לדחות אותן מחשבות ולחשוב תחתיהן מחשבות משמחות.

וכמו כן לענין הדיבור, עליו להזהר שלא לדבר דיבורים מעציבים כי אם דיבורים משמחים, וכן הוא צריך לעשות פעולות המשמחות, כגון לרקוד ולמחות כף על כף אע"פ שאינו מרגיש שמחה בלבו, ואז סופו

אצלו, יכול להטותו לטובה ולעבוד בו את ה'7. אך עכ"פ כל זה הוא לגבי הלבוש העוטף את הנשמה, אבל לגבי מציאות הנשמה, עוז וחדרה במקומו. כל יהודי באופן טבעי, לא רק שאינו מודאג, אלא הוא גם שש ושמח.

הוד והדר לפניו

כשבאו לבשר להרה"ק רבי דוד משה מטשארטקוב זיע"א שבנו בכורו נפטר מן העולם8, לא ראו על פניו שום שינוי, וכך אמר: לשון הכתוב הוא "הוד והדר לפני עוז וחדרה במקומו", מהו ההוד וההדר שיכול האדם להתהדר לפני השי"ת? בזה שהוא שואב התחזקות ושמחה, בכל מין מעמד ומצב שהוא נמצא, הן לביש ח"ו והן לטב.

הוי אומר: כשהאדם מרגיל את עצמו להיות שמח בכל עת, חוץ ממה שזה מורה על אמונה ודביקות בה' כמו שנאמר לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, הקב"ה מחבב את האדם שדבק בו והולך עמו גם בזמנים הקשים, עוד זאת אין הוא נותן לחומר להתגבר על הצורה וממילא נשמתו מתפשטת לחוץ.

כשהאדם מבין שהשמחה פירושה ליתן לנשמה להתפשט, הוא מבין שעליו להתייגע ממש להיות בשמחה תמיד, כי כמו שהעובד ה' אינו נותן לחומר למשוך אותו אל התאוות, כך אינו נותן לחומר למשוך אותו אל העצבות, אלא מוסיף בשמחה כדי שנשמתו תתפשט והצורה תתגבר על

⁷ ראה הקדמת ספה"ק 'תולדות יעקב יוסף' בשם שער הקדושה למהרח"ו ז"ל. וראה עוד ב'סידור הרב' ז"ל בפירוש כגונא הובא ב'חובת התלמידים' בהקדמה.

⁸ בנו בכורו הרה"ק רבי מנחם נחום מרדכי זצ"ל, נפטר בכ"ו תמוז תר"ל בן כ"א שנה.

להיות כן באמת.

מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד

הצדיקים תבעו מאנשי שלומם שיעבדו על כך ויתרגלו להיות בשמחה, לא רק לא להיות בעצבות. הנה יכולים להיות בני אדם שבמשך תקופה ארוכה אינם בשמחה, וכשאומרים להם להיות בשמחה, אינם מבינים אפילו על מה מדברים. אין זה מספיק לא להיות בעצבות, שהרי הנשמה שמחה ועליזה, עוז וחדוה במקומו. האדם מחויב להיות שש ושמח על שהוא יהודי.

אומרים לו לאדם: אם רצונך לעבוד על זה, למד מחשבות המשמחות, ואחר כך חזור עליהם שוב ושוב. כך אמר ה' בית אהרן': **אילו היה היהודי מבין את משמעות הברכה שלא עשני גוי, כמה היה רוקד ומפזז.** והיינו שישמח על שזכה להיות קרוב למלך מלכי המלכים הקב"ה, ועל שזכה לעבדו, ועל שהקב"ה אוהב אותו ומטיב לו, ועל כל הטוב שממכה לו בעולם הבא, וכן הלאה בלי סוף מחשבות שהאדם יכול ללמוד ולשנן ויביאוהו לידי שמחה.

רשום את המחשבות בפנקסך וקרוא אותן בכל עת, ואם חסרות לך מחשבות כאלה, פתח נא את התהלים ובחר לך כמה מן הפסוקים שבהם היה דוד המלך משבח את הקב"ה, התבונן בהם וכבר תמצא בהם מאות מחשבות שיכולות לשמח אותך.

בר דעת אינו מוצא מקום להתעצב

בספר "פלא יועץ" הביא מ"ספר הברית" וזה לשונו: מי שהוא בר דעת, לא ימצא מקום להתעצב על שום דבר, ממה נפשך, כי לא ימנע מהיות העצבות אלא על

אחד משתים, או על דבר שיש לו תקנה, או על דבר שאין לו תקנה, אם יש תקנה, מה לו להתעצב, יעשה התקנה וינצל, ואם אין תקנה, מה בצע כי יתעצב, הרי דוד המלך ע"ה כשמת בנו (הנולד מבת שבע לאחר שצם עליו שבעה ימים ושפך את לבו לפני קונו שיבטל הגזירה) אמר: ערוך השולחן שימו לחם, כי אמר מה בצע ענות אדם נפשו, האם אוכל להשיבו? ! אני אלך אליו והוא לא ישוב אלי. ע"כ.

ונראה להוסיף, כי הנה יש מי ששוקע בעצבות דווקא בגלל שרואה שאינו יכול לתקן את מה שעוות. אכן ראוי לו שיידע שרק לבוש אי-אפשר להחזיר, אבל דבר שהוא נצחי תמיד אפשר להחזיר. את הטוב אפשר תמיד להחזיר, כי אין גבול לטוב שאפשר להביא. הקב"ה ברא את התשובה לפני שברא את העולם כדי שעל ידי התשובה יתוקן הכל, ואפילו ממזרים, כמו שאמרו חז"ל עתידין ממזרים להטהר.

אלמלא היו יכולים לתקן הכל על ידי התשובה, היה חסר בשלמות העולם, לכן ברא הקב"ה את התשובה שקדמה לעולם, ועל ידי התשובה הוא מחזיר את העולמות לתיקונם והשפע שנעצר על ידי העבירות, חוזר לבוא לעולם.

הן כך אמרו חז"ל שעל ידי תשובה מאהבה זדונות נהפכים לזכויות. אין זה משחק בעלמא, אלא דבר אמיתי הוא עד מאוד אשר משפיע על כל העולם כולו, עד שכל הטוב שהמצוה מביאה לעולם, עבירה זו שהאדם עשה עליה תשובה מאהבה מביאה לעולם.

נמצא מעתה, שבמקום שיתמרמר האדם על שעוות וכאילו אינו יכול להחזיר

להביא את האדם לידי שמחה, כי נתינה היא מזון הנשמה, וכשהאדם נותן מזון לנשמתו, נשמתו מתפשטת וממילא הוא נעשה שש ושמח, זאת לאור הנתבאר שהשמחה נובעת מהתפשטות הנשמה. כשהאדם עצב, עליו לדעת שזה מפני שנשמתו קטנה מאוד, וכיון שיתן לה להתרחב, הוא ייעשה שמח.

ובחזרה אל אגרתו של ה'צמח צדק', איך יוכל האדם להוציא את נשמתו ממסגרה וליתן לה להתרחב ולהתפשט? הן במחשבה, זאת על ידי שיתן למחשבות הנכונות לקנות שביחה במוחו, יחשוב שאפשר לתקן הכל, יחשוב על קרבת אלוקים וכן הלאה, הן בדיבור, לְדַבֵּר טוב, זכר רב טובך יביעו, וכפי שפירש הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע, על ידי שהאדם מדבר מטוב ה', נפתח לו מעיין הנובע ובא עליו טוב בלי גבול. ידבר מטוב ה', ידבר משבחיו, וישיר לו שיר חדש.

אמונה בלב מתוך שמחת הנפש

כן ראיתי בספה"ק 'ישמח משה' שכתב בענין השירה (הפטרה לפרשת כי תצא): **השירים נתייסדו להשריש אמונה בלב מתוך שמחת הנפש.** רוצה לומר, יש דיבור פשוט ויש דיבור שבא מתוך שמחת הנפש. השיר הוא דיבור הבא מתוך שמחת הנפש, וממילא כוחו חזק להשריש אמונה בלב.

וכמו כן במעשה, היינו שיתן וישמח אחרים כפי שהאדמו"ר מליובאוויטש אמר לאותה אשה, וכפי שנתבאר שזה גורם לנשמה שתפשט והשמחה תפרוץ החוצה.

את הגלגל אחורה, **ישיש וישמח מתוך ידיעה שבעתיד טמונה היכולת להפוך את כל העבר שלו, עד שימשיך טוב ושפע לעולם יותר משהיה מקודם.**

מה לך כי תתעצב? אתה עצב משום שהיצר הרע מכניס במוחך מחשבות שמושכות אותך כלפי מטה. עליך להבין שרק עצת היצר היא ואין הקב"ה חפץ בכך, כי אין הקב"ה חפץ שבני יהיו עצבין אפילו כשהם זקוקים לישועה, אך היצר הרע מפתה את האדם להתעצב כדי להפילו.

וכן אמרו בשם הבעש"ט הק"ו⁹ שעיקר מטרתו של היצר הרע בהכשילו את האדם בעבירה, הוא כדי להביאו אחר כך לידי עצבות ומרה שחורה, כי בלאו הכי מה יש לו מזה שהאדם חוטא, הרי הוא יכול לחזור בתשובה ולהתעלות יותר מבתחילה, אלא שעל ידי העצבות, הוא ימשך כלפי מטה ולא יחזור בתשובה.

עצה טובה ליתן מזון לנשמה

אשה אחת באה לפני האדמו"ר מליובאוויטש זיע"א והתאוננה בפניו על כי קשה לה עד מאוד כי היתה במחנות ההשמדה שם איבדה את כל משפחתה ועדיין מראות הזוועה מרצדות מול עיניה ואינה יכולה להפטור מהם. אמר לה האדמו"ר שתקבל על עצמה לשמח אחרים. האשה סברה וקיבלה, ומיני אז היתה משתתפת בכל החתונות ומשמחת את הכלה והשושבינות, ואכן זכתה לחיים בריאים שלווים וארוכים.

והאמת שעצם הנתינה יש בה כדי

⁹ כ"ה ב'צוואת הריב"ש' הובא בספר 'בעל שם טוב' עה"ת בראשית (קג-ד).

שמחה על ידי דף גמרא

עוד יש להביא מה שאמרו הצדיקים שעל ידי לימוד פשוט של דף גמרא בא האדם לידי שמחה. יש והאדם סבור שהדברים נאמרו לצדיקים בלבד שמתרפקים על דף גמרא, לא על אנשים פשוטים כמותו. וכל זה מפני שאין לו אומץ הלב להתיישב וללמוד דף גמרא בחיות ובקול, אבל הכלל בתקפו עומד והוא אחד, כשתתן לנשמתך להתפשט, ממילא תרגיש שמח.

מי שלומד תורה לשמה, זוכה לשמחה עצומה, מה שאי אפשר להסביר זאת בשכל, אך נובע מהמציאות שהנשמה מתפשטת, ולכן אע"פ שיש לו קשיים, הוא נשאר תמיד בשמחה. שואלים אותו: מאין אתה שואב את שמחתך? והוא עונה: איני לוקח אותה, מציאות היא, כשהנשמה מתפשטת, ממילא נעשה האדם בשמחה, הוא חוזר להיות תינוק. וכי עלה בדעתך לשאול לתינוק בן שנתיים מאין שמחת החיים שלו? ! כפי שהוא שמח, אף אני שמח. הקב"ה נתן לנו כוח להיות עם שמחת חיים, אלא שהיצר הרע מכניס את כל המחשבות הפוכות אצל האדם כדי לגזול ממנו את שמחתו, והאדם צריך להלחם עמו בחבר ובחננית, ידבר דיבורים של שמחה, יעשה פעולות של נתינה ויראה שהוא נעשה בשמחה.

תורת ה' תמימה משיבת נפש וגו' פקודי ה' ישרים משמחי לב. הקב"ה ידע שהאדם בהיותו קרוץ מחומר עתיד להמשך כלפי מטה, לכן הקדים רפואה למכה ונתן לו את התורה

הקדושה, אשר הן על ידי עסק התורה, והן על ידי קיום הדברים הכתובים בתורה, נעשה האדם בשמחה נפלאה ויכול לרקוד ולפזז לכבודו יתברך.

ואמנם בשמחה זו יש כמה מדרגות, ומי שיש לו למשל שמחה מקיום המצוה, נמצא במדרגה יותר עליונה, שהרי הוא תופס מה פעל בקיום המצוה. הוא תיקן עכשיו את העולם, הוא הביא עכשיו שפע לעולם. אבל גם שמחה פשוטה שאינה מחמת קיום המצוה מועילה לך, וכפי שדיבר ה'בית אהרן' כמה וכמה פעמים: כשאני מדבר בענין שמחה, איני מתכוון לשמחה של מצוה דווקא, אלא אפילו השמחה הפשוטה מעוררת את הנשמה, וכיון שהנשמה מתעוררת ומתפשטת, ממילא עושה האדם את הדברים הנכונים, כי הנשמה נמשכת לדברים טובים.

ולשמחה מה זו עושה

הרה"ק מרז"ן זיע"א אמר: ולשמחה מה זו עושה, אפילו שמחה שהיא מה זו, פועלת גדולות ונצורות. כשהרה"ק רבי יחנן מסטאלין זיע"א חזר על דברי הרה"ק מרז"ן, אמר לחסידיו: לו היה בכוחנו, היינו יושבים אתכם כל הלילה, העיקר להכניס בכם קצת שמחה. אכן כן, החסידים הראשונים היו שמחים בכל המצבים, ועל ידי השמחה היו נחלצים מהמצבים הקשים ביוצר, וכמו שפירשו הצדיקים: כי בשמחה תצאון – על ידי השמחה תצאו מכל הקשיים והצרות, כי היא מוסיפה טובה ואורה לעולם.

זכות הצדיק ומורשתו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מדור הילולא דצדיקיא

הגאון רבי שמעון סופר בן הגאון רבי אברהם שמואל בנימין בעל התעוררות תשובה זיע"א הי"ד

כ"א סיון תש"ד

בכל הדורות היו יושבים בראש השולחן ונותנים שיסתכלו אליהם, כי רצו שהמסתכלים בהם יזכו להשגות בתורה.

הוי רין לדבר מצוה

אצל הגאון בלטה מאוד ריצתו אחר המצוות, ולא היה הדבר בא על חשבון לימוד התורה שלו. הוא היה כותב תשובות ארוכות וערוכות בהלכה ומנהל ישיבה כאמור, ובנוסף לאלה היה קופץ על כל מצוה שנזדמנה לידו לעשותה מהחל ועד כלה.

אף הוא אמר: מדרך כל אדם בישראל אשר לו ניצוץ קדוש, כשרואה את חברו עוסק במצוה, מיד מתקנא בו ומטכס עצה איך יוכל אף הוא לעסוק באותה מצוה.

רגיל היה לספר שפעם בהיותו בעיירת נופש נפגש עם הגאון רבי נתן הכהן אדלר זצ"ל בעל "נתינה לגר". תוך כדי שיחתם, ראה את הגר"ג קוטף פרח ומכניסו לתוך חגורתו. כששאלו לדעת מדוע עשה כן, אמר לו שהיות שהוא שרוי בתענית וחסר לו ממאה הברכות שצריך לברך בכל יום, שומר הוא לעצמו את הפרח כדי שיוכל להריחו מפעם לפעם ולברך עליו. הגאון הפליא זאת עד מאוד כי כך היה גם דרכו שלו ליתן את הדעת בכל עת איך יוכל לחטוף עוד מצוה ועוד מצוה בבחינת חכם לב יקח מצוות.

והיו עיניך רואות את מוריך

הגאון האריך ימים הרבה, ואז נעקד על קידוש ה' יחד עם רבבות אלפי ישראל בהיותו בן צ"ה. ישב על כס הרבנות בעיר ערלוי במשך ס"ה שנים, שם ניהל את עדתו ביד רמה ואף עמד בראשות הישיבה דשם. האדמו"ר רבי יוחנן סופר מערלוי זיע"א היה נכדו מבנו ר' משה שנעקד גם כן על קידוש ה'. בספר "ר' שמעון חסידא" שהוציא על קורות חיי זקנו, כותב בהקדמה שזכה ללמוד עם זקנו כמה שעות ביום, והעיד על דבר פלא, שכל פעם בלמדו עם זקנו, היתה תפיסתו חדה מאוד והבין דברים הרבה בזמן מועט.

הדבר היה לפלא אצלו עד שמצא בדרשות זקנו ה'חתם סופר' (דרוש לראש השנה) שהתלמיד המסתכל בפני רבו ממש, הוא טוב להשגה בתורה הקדושה, וכדאיתא בעירובין (יג, ב): האי דמחדדנא מחבראי - דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריה, ואילו חזיתיה מקמיה - הוה מחדדנא טפי, דכתיב והיו עיניך ראות את מוריך.

ובזה פירש האדמו"ר מערלוי מאמר חז"ל (כתובות צו, א) "כל המונע תלמידו מלשמשו - כאילו מונע ממנו חסד", כי הוא מונע ממנו השגות בתורה. אכן כן, הצדיקים

אין אוכלין אחר הפסח אפיקומן

עוד היה אומר: צריך לקיים כל מצוה בחביבות גדולה כל-כך, עד שיישאר טעמה בפה לאורך זמן, ממש כמו אכילת האפיקומן.

בספרו **שו"ת התעוררות תשובה** כתב שהוא מתפלא על שאין מברכים שהחינו על הנחת תפילין, ואע"פ שמניחים אותם כל יום ואינה מצוה שבאה מזמן לזמן, מכל מקום הרי כל יום היא מצוה חדשה ואיך יתכן שלא יברכו עליה שהחינו.

כן היה אומר שהרבה מיסודות התורה אין עליהם מצוה מפורשת בתורה, ולמשל מצות הבטחון, וסיבת הדבר, כי **יסודות אלו עולים וצצים מכל פרשה ופרשה שבתורה**. וכגון **מצות הבטחון, הלא בכל מקום שנפנה את מבטינו בתורה הק' נמצא אותה מרומזת שם**. והיה מוסיף שזהו הפשט בשמחה של מצוה שלא נאמרה בפירושו, אלא בתוכחה "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה", כי **דבר הוא שעל האדם להבין לבד בלמדו כל תיבה ותיבה שבתורה, שאם הוא זוכה להיות מנוי על העם הנבחר ולקיים את מצוות ה', בוודאי הוא מחויב להיות בשמחה ולחטא ייחשב לו אם יתעצב על לבו**.

חביבות מצות תפילין

מרוב חביבותו למצות תפילין היה מהדר בה עד מאוד. מעוטר היה בטלית ותפילין כמעט כל היום. היו לו כמה וכמה זוגות תפילין לפי כל השיטות בהלכה, והיה מניח אותם בכל יום. וחזן מאלה, אם היה מוצא סופר שמצא חן בעיניו, היה מבקש ממנו שיכתוב לו תפילין חדשות. דבר פלאי

אחד היה, שהיה מבקש כל יום מאחר שיוציאנו בברכת התפילין. מקורביו לא ידעו את טעמו, אך שיערו שהוא מפני שלא יצא לו דבר ברור הלכתא כמי.

ובענין הציצית מצאנו אגרת שכתב להגאון רבי עקיבא יוסף שלזינגר זצ"ל שם הוא מבקש ממנו שישלח לו חוטי ציצית מארץ ישראל כשרים למהדרין, ואז הוא פורט את בקשותיו שיהיו עשויים לשמה מהחל ועד כלה, ושיהיו מצמר מסוים, וכן הלאה כל מיני דקדוקים והידורים בהלכה.

עצה לחפץ במצוות ה'

וכן היה בשאר כל המצוות. פעם קנה בית חדש עם גג משופע, וכיון שרצה בכל מאודו לקיים מצות מעקה, ביקש שיישרו חלק מהגג לעשותו חצר ראויה לשמה, ואז התקין בה מעקה כמצות התורה. וכמו כן פעל הרבה בשביל לקיים מצות שילוח הקן. בשו"ת **התעוררות תשובה (ח"ד סי' קנב)** כתב: **החפץ במצוות ה' יחדר לעשות שובך או יכין מקום בעלייתו לגדל שם איזה זוגות תורים ובני יונה, ויותר טוב אם יפקיר אותם מיד התורים ובני יונה, ויזהר להשיגח בעת שיטילו הביצים לעמוד שם וקודם שתגביה עצמה האם מן הביצים, לשלח אותה, וקיים בזה מצוה מה"ת... זה נקל מאוד, ובפרט במצוה כזו אם ימתין עד שיקרא קץ צפור, יעבור זמנים טובא, בפרט ליושבי בתים ובפרט בזמן הזה שהולכי דרך במקומות מופקרין מועטים מועטים המה, כי הכל נוסעים במסילת הברזל ולא מתרמי מצוה זו אפילו לאחד מני אלף...**

וכתב עוד: הגם ששמעתי שיש בצוואת רבי יהודה החסיד שלא יגדל אדם

של הילד, ובמקום לשלם לו במטבעות, סטר לו על פניו.

ישׁוב ארץ ישראל

כמו כן השתוקק הרבה לעלות לארץ ישראל ולקיים מצות ישׁוב ארץ ישראל. באגרת שכתב להגאון רבי עקיבא יוסף שלזינגר זצ"ל כתב לו שהוא מוכן לעזוב את כל הכבוד והיקר שיש לו בערלווי ולעלות לארץ ישראל, כי השתוקקותו עצומה לקיים מצות ישׁוב ארץ ישראל, אך רצונו לדעת אם תהיה לו פרנסה שם, כי אין רצונו להטיל עצמו על קופת הציבור.

הרבה פעל לשם קיום תשוקתו, ואפילו סבל מרדיפות עבור כך, אלא שלא עלתה בידו, וכבר ידוע שמן השמים עכבו רבים מן הצדיקים שלא יעלו לארץ ישראל. ואע"פ שלא זכה לעלות לארץ ישראל, קנה בה חלקת שדה כדי שיוכל לקיים את המצוות התלויות בארץ. כשהדפיסו את תשובות זקנו ה'חתם סופר' בדפוס בארץ ישראל והיה לו חלק בזה, היה שמח שמחה גדולה, ואמר שהוא מרגיש בזה שיש לו חלק בישׁוב ארץ ישראל.

יונים בתוך ביתו, אולי כוונתו יונים שהם שלו אבל לא יוני שובך שהמה מופקרים ואינם שלו, ועוד כיון שעושה זאת לקיים המצוה רבה פשיטא שמצוה מגינה ומצלת וקיים בו למען ייטב לך והארכת ימים.

ומסיים שם: ותמוה בעיני שלא ראיתי לנהוג בזה המדקדקים במצוות, ואולי באמת נהגו כן אלא שעשו מעשיהם בהצנע לכת...

תפוחי זהב במשכיות כסף

וכפי שהיה הגאון מחבב את המצוות, כך היה מחבב כל דבר שבקדושה עד להפליא. מסיבה זו היה כורך את כל ספריו כדי שלא יתפזרו דפיו, והיה אומר לתלמידיו: מצד הדין היה צריך לכרוך אותם בחוטי זהב וכסף אלא שאין ידינו משגת...

מספר היה להם על הגה"ק רבי נתן אדלר זצ"ל מורו ורבו של זקנו ה'חתם סופר' זיע"א שהיה נותן פרוטה לכל ילד שהיה מביא לו דף קרוע מספר קדוש כדי לשמור אותו שלא יפול לארץ. פעם עלה בדעתו של אחד הילדים לצבור סכום גדול, התיישב ליד הספר והתחיל לקרוע מהם דפים. אך כשהביאם לגאון, הרגיש במעללו

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

